

16e jaargang no. 3
15 september 1997

Gildebrief

VRIJWILLIGE

HET GILDE VAN

MOLENAARS

DE GILDEBRIEF

De Gildebrief is het kwartaalblad van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

De verantwoordelijkheid voor het blad berust bij de redactie. Het bestuur van het Gilde van Vrijwillige Molenaars is alleen verantwoordelijk voor haar eigen artikelen. De redactie is dankbaar voor haar toegestuurde kopij en suggesties, maar behoudt zich het recht voor artikelen al of niet te plaatsen.

Advertenties:

Voor bedrijven en instellingen die materialen en/of diensten aanbieden die met molens te maken hebben, bestaat de mogelijkheid te adverteren. Advertentietarieven zijn op aanvraag verkrijgbaar.

BESTUUR

Voorzitter: Gerard Sturkenboom,
Biss. Arnoutlaan 14,
5591 BL Heeze, tel.: (040) 226 26 02

Vice voorzitter: Henk Demoet
Schimmelpennickstraat 37, Rijen
tel.: (0161) 22 20 59

Secretaris: Boudewijn van Weel,
Nw. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen,
tel.: (035) 525 16 95

Penningmeester: Gerard Barendse, Beatrixstraat 79,
2685 BH Poeldijk, tel.: (0174) 24 55 80

Examencoördinator: Jan Spruit, Molenviergang 8,
2761 BK Zevenhuizen, tel.: (0180) 63 26 13

Redactie Gildebrief: Peter de Moes, Hermelijnlaan 3,
1216 EB Hilversum, tel.: (035) 621 57 72

Algemeen: Bert van Uffelen
Valkenlaan 8, 7905 AA Hogeveen,
tel.: (0528) 27 19 91

LEDENADMINISTRATIE

Mevr. E.N. Pouw-Schipper
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden
tel.: (035) 694 54 28

Girorekening: 2144780
ten name van Het Gilde van Vrijwillige
Molenaars te Naarden.

BIOTOOPWACHT

E. Smit
Heereweg 213, 1871 EG Schoorl
tel.: (072) 509 20 69 en/of 5093051

© 1997 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars
Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Nwe. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen.

Landelijk meldpunt

De Hollandsche Molen
Sarphatistraat 634, 1018 AV Amsterdam
tel.: (020) 623 87 03
fax: (020) 638 33 19

GILDEVERZEKERINGEN

Jan van Loenen
Arendshorst 34, 3772 RV Barneveld
tel.: (0342) 49 08 94

BLIKSEMAFLEIDERCONTROLE

D.J. Abelskamp
Laan 1940-1945 nr 2, 7231 GL Warnsveld
tel.: (0575) 52 50 68

Redactie:

Jan Kurver, Peter de Moes, Gerrit Pouw,
Bert van Uffelen en Jan van der Vlies

Redactie-adres:

Hermelijnlaan 3, 1216 EB Hilversum
tel.: (035) 621 57 72

Kopij voor het volgende nummer moet vóór
1 nov. 1997
in het bezit van de redactie zijn.

IN DIT NUMMER

pagina

Gaande werk	1
Eerste watermolenaarsexamen	1
Nationale Molendag 1997	2
Gaaspermolen	8
Een spookmolen	10
Verbrande Blokker	10
Zaterdag 7 juni	10
Opvolging Gerbrand de Vries	15
Grondleggers Gilde verenigd	16
Grensoverschrijdende excursie	18
Geslaagden voorjaar 1997	19
Zuurstof, oerbossen en apenliefde	20
Vrienden van de Gorinchemse molens	21
De hoep	21
Nieuw tijdschrift	22
Westlandse molendag	23
Instructeurslijst	28
Nationale molendag	30

Bij de voorplaat:

Blokweerse wip in Kinderdijk kreeg zware brand-schade.

'T GAANDE WERK

De vakantiespreiding is er debet aan, dat ik in deze rubriek niet kan inhaken op de volledige inhoud van de Gildebrief, die nu voor u ligt. Zelf ben ik volop bezig met de voorbereiding van mijn vakantie, terwijl de termijn voor inzending van kopij nog niet is verstreken. Als deze Gildebrief uitkomt, ligt de zomer nagenoeg achter ons en heeft iedereen, naar ik hoop, een goede vakantie gehad.

Deze gelegenheid wil ik daarom aangrijpen om terug te kijken op het eerste halfjaar. Allereerst nog even iets over Het Nederlandse Molenbestand, dat iedereen inmiddels (naar ik hoop in goede staat) heeft ontvangen. Tijdens de presentatie ervan op 5 april kregen we er al veel positieve reacties over van de aanwezige leden, die het kregen uitgereikt. In de maand april zijn alle overige exemplaren bij u thuisbezorgd, of (zoals in Zuid-Holland) via de contactavonden voor leden verspreid. Daarna zijn er nog veel enthousiaste reacties over binnengekomen; sommigen vonden zelfs, dat ze er een vergoeding tegenover moesten stellen (en hebben een bedrag naar de rekening van het Gilde overgemaakt). Helaas bleek de informatie op de gele bladzijden niet volledig. Enkele leden hebben ons laten weten, dat ze ten onrechte niet vermeld zijn in de lijst van molens, die worden bemand door een geslaagd vrijwillig molenaar. In deze Gildebrief volgt daarom een (eenmalige) aanvulling.

In het vorige nummer van de Gildebrief heeft Peter de Moes in zijn artikel "25 jaar Gilde (5)" de

gegevens gepubliceerd over alle examenresultaten. De daling van het aantal kandidaten en het aantal geslaagden in de afgelopen jaren lijkt gelukkig gekeerd. Waren er vorig jaar slechts 33 kandidaten en 24 geslaagden (een "bijna-diepte-record"), dit voorjaar alleen al zijn er 29 kandidaten voor het landelijk examen opgegaan. Het resultaat: 22 geslaagden. Daarnaast zijn op 22 juli op de Kasteelmolen (ook wel Slakmolen genoemd) van molenaar Albert van Hees in het Limburgse Elsloo de eerste vijf kandidaten opgegaan voor het watermolenaars-examen. Zij slaagden allen. In een apart artikel kom ik nog terug op deze unieke gebeurtenis.

Tot slot wil ik nog melding maken van het aantal nieuwe leden in het eerste halfjaar. Met 65 ligt dit weliswaar slechts iets hoger dan de 60 in 1996, maar vooral de ledenaanwas in Groningen verdient vermelding: 24 nieuwe leden tegenover slechts 3 in het eerste halfjaar van '96! Deze ledenaanwas danken we vooral aan de gezamenlijke Groninger molenorganisaties, die met hun "jubileumcadeau", een ledenwerfactie met het doel een betere bezetting te krijgen op de Groninger molens, op (onverwacht) grote landelijke belangstelling van de pers konden rekenen. Ik vind dit een mooi voorbeeld van de goede samenwerking tussen een Gilde-afdeling en de regionale molenorganisatie(s).

Gerard Sturkenboom, voorzitter

EERSTE GESLAAGDEN VOOR WATERGEDREVEN MOLENS

Op dinsdag 22 juli was het windstil. Bovendien viel er uit de dichte bewolking af en toe een spatje. Niet echt weer voor een examendag, althans niet voor een windmolenaarsexamen. In het Limburgse Elsloo bij de Kasteelmolen waren dit echter geen omstandigheden om over te klagen. De Kasteelmolen (ook wel Slakmolen genoemd) is namelijk een watergedreven molen, die diende als plaats van handeling voor het afnemen van het examen aan de eerste vijf kandidaat-molenaars. Deze vijf kandidaten (vier mannen en één vrouw) hadden hun opleiding doorlopen, terwijl de opleiding zelf op papier nog moest worden afgerond, iets waarover u in eerdere nummers van de Gildebrief bent geïnformeerd. De vijf kandidaten vormden zo de eerste ("pilot")-groep. Daarom waren niet alleen de kandidaten zenuwachtig, maar ook de leden van de examencommissie. Ook de overige leden van de werkgroep, die de opleiding heeft opgezet, waren gespannen; Jo Meessen als instructeur van de vijf kandidaten misschien nog wel het meest. Tenslotte was aan deze dag een periode van twee jaar voorafgegaan, waarin door iedere betrokkene

veel werk was verzet, ondanks zo nu en dan de scepsis van niet direct betrokkenen.

Tijdens het eerste examen, dat van kandidaat de heer Visser uit Sittard, ging het allemaal nog wat onwennig. Uiteindelijk bleek dit geen negatieve invloed te hebben op het resultaat: de heer Visser slaagde. Ook alle overige kandidaten, de heren Roebroek en van den Biggelaar en de heer en mevrouw Küppers, slaagden.

Na het laatste examen was de conclusie, dat er nog wel enkele verbeteringen dienen te worden aangebracht, maar in algemene termen was iedereen tevreden over het bereikte resultaat. De werkgroep zal alle ervaringen (ook die van de kandidaten) nog gaan bespreken. Dit zal van nut zijn bij de opleiding van nieuwe leerlingen. In Limburg zijn nog enkele leerlingen in opleiding; in Noord-Brabant zijn dit voorjaar ook enkele leerlingen begonnen en in Overijssel heeft zich een tiental geïnteresseerden aangemeld na een voorlichtingsbijeenkomst over de nieuwe opleiding. De indruk bestaat, dat de opleiding zeker aanslaat, hetgeen het laten draaien van watergedreven molens

Het eerste watermolenaarsexamen in de geschiedenis van het Gilde. Van Links naar rechts: Edwin van Bussel, Jan Spoel (voorzitter van de examencommissie), Jos derkman, kandidaat Küppers, Klaas de Jonge. Op de rug gezien Gerrit en Eveline Pouw.

(en daarmee hun behoud) alleen maar ten goede komt!

Als voorzitter van de werkgroep heb ik het opzetten van deze opleiding, samen met andere bestuursleden, leden van afdelingsbesturen, instructeurs en leden

van de examencommissie als zeer nuttig en plezierig ervaren. De examendag in Elsloo (wat kan een watermolenomgeving mooi zijn!) heeft aangetoond, dat er een nieuw werkgebied voor het Gilde is aangeboden. We zijn met de belangrijkste taak van het Gilde bezig geweest: het maken van een opleiding en het opleiden van molenaars. We zullen de ervaringen zeker kunnen gebruiken bij het verbeteren van de windmolenaarsopleiding.

Gerard Sturkenboom

NATIONALE MOLENDAG 1997

Onder hagelstenen en de mooiste Hollandse luchten..... Of de 25e NMD een bijzondere is geweest? De meeste molenaars zetten sowieso hun beste beentje voor, of het nu een nationale of een regionale molendag betreft. Slechts de extra activiteiten op het erf geven er een speciaal tintje aan. Maar ook volksdancers, ambachtslieden, schaapscheerders, fanfares, bakkers en motorclubs zijn al eens eerder langs geweest, zodat voor de directe omgeving het nieuwtje er af is. Daarom is het noodzakelijk, dat er nieuwe bevolkingsgroepen op pad worden gebracht, buiten de doelgroep fietsers. Wij nemen tenminste aan, dat de meesten van hen - trouwe deelnemers aan de Landelijke Fietsdag - al meer dan eens een molen van binnen hebben gezien.....

Voor ons als werkgroep was het bijzondere aan NMD '97, dat deze in het kader kon worden geplaatst van "Nederland Molenland". NMD figureert hierin als traditioneel begin van het toeristenseizoen, maar bovendien vestigt de campagne speciale aandacht op tal van evenementen, die zich in de loop van het seizoen op of rond molens afspelen. Wij verschieten niet al ons kruit op die ene kwetsbare dag in mei, maar houden nog wat over voor de tijd tot eind september. Dat maakt de discussie over verplaatsing van NMD naar een andere datum ineens minder actueel, want wij hebben de media meer te bieden dan de gebruikelijke taferelen op NMD. Alles, wat LFD ons dan kan opleveren, is en blijft mooi meegenomen.

Het is nog te vroeg om het effect van de seizoens-

krant op NMD te kunnen meten. Wel waren de weersomstandigheden gunstiger dan de afgelopen twee jaren. Wind in kracht uiteenlopend van 2 tot 6, af en toe vlagerig, maar ook korte perioden van windstilte. Mooie wolkenluchten, behorend bij soms fikse buien, vooral in het noorden van het land. Voor het publiek in ieder geval geen reden om thuis te blijven. Uit de t/m 31/5 binnengekomen opgaven bleek, dat er ca. 12% meer bezoekers werden geteld met uitschieters naar boven, o.a. te Ede, Veenendaal, Santpoort, Hoofddorp, Penningsveer, Leiden, Leidschendam, Hilvarenbeek en Nuth. Het aantal deelnemers aan LFD bleef met ca. 200.000 ongeveer stabiel t.o.v. '96.

Doordat u en wij zorgvuldiger zijn omgesprongen met de opgaven, kan duidelijk worden gemaakt, wat "meedoen aan NMD" feitelijk inhoudt. Ook al kunnen molens om welke reden dan ook niet draaien, als ze opengesteld zijn voor publiek, leveren ze toch een bijdrage. Daarentegen zijn (polder)molens, die niet toegankelijk zijn voor publiek, maar wel voor de gelegenheid draaien, óók actief. Dat geldt b.v. voor Kinderdijk, waar alle molens op twee na hebben gedraaid, terwijl er maar één kan worden bezocht. Utrecht scoorde met 94% draaiende molens het hoogst. Groningen was met 74% een goede tweede. Het lage cijfer van Friesland is mogelijk te wijten aan het ontbreken van opgaven over vele poldermolens. Wie helpt ons daarbij volgend jaar?

Genoeg over de statistieken en over naar de berichten uit het veld. Het is telkenmale een genoegen om de enthousiaste verslagen te lezen over het werk op de molens, de pannenkoeken, die niet zijn aan te slepen, de fratsen van de bezoekers, maar ook over hun interesse. D. Veenstra te Zoelen bij-

voorbeeld mocht ter plekke een cursist noteren. En Arend v.d. Lagemaat moet die in het vak geïnteresseerde dame maar goed "warm houden".

Haar Goliath bij Uithuizermeeden was tijdelijk onbereikbaar en daarom trok Ida Wieringa eropuit naar andere molens. Dank Ida voor je verslag en ook jij, Jan de Jong (Obdam) voor het jouwe over de fietstocht met je gezin door het Rijnland. Ook bij Coen Rood (Kerkepolder, Wognum) was de weg opgebroken. Resultaat: nul bezoekers, maar 12.533 omwentelingen. Wie deed hem dat na?

En nu het gebruikelijke rondje langs de provincies (ditmaal alleen de opmerkelijkste feiten - in de Gildebrieff is er nu eenmaal veel minder ruimte dan in De Molenaar).

Noord-Holland

Tom Kreuning en Andreas de Vos klagen wederom over de slechte biotoop van poldermolen De Eendracht te Alkmaar. Vooral, nu er op 250 m afstand een kantoorpand van 35 m hoogte gaat verrijzen. In de buurt staan zij goed bekend en er kwamen zo'n honderd bezoekers langs. Eric Zwijnenberg kreeg de schrik van z'n leven, toen hij een drom menschen, waaronder het dagelijks bestuur van DHM op de Wimmenerweg zag afstevenden. Iets ongekend, zelfs op NMD. De aap kwam echter spoedig uit de mouw, toen voorzitter C. de Groot zijn ambtsketen omhing (bij afwezigheid van z'n Alkmaarse collega) om hem de versierselen, behorend bij de orde van Oranje Nassau, op te spelden. Een welverdiende beloning voor Eric's taltijke initiatieven op molengebied. Nadien was er nog een receptie in een strandpaviljoen, waar collega's, die op de hoogte waren van het complot, hem kwamen feliciteren.

JAMMER GENOEG BENT U NIET DE ENIGE MET BELANGSTELLING VOOR MONUMENTEN

Evenals u hebben ook houtworm, boktor en zwam een uitgesproken voorliefde voor ons nationaal monumentenbestand.

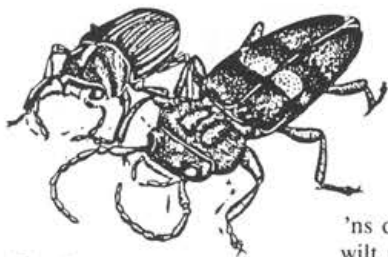
En waar uw belangstelling opbouwend is, gaan zij nogal afbrekend te werk.

Resultierend in schadeposten van miljoenen guldens. Voorkomen blijft daarom altijd goedkoper dan genezen.

Sterker nog: genezen is soms zelfs helemaal niet meer mogelijk.

Laat daarom een specialist van Rentokil bij u langs komen voor inspectie. De kosten van deze inspectie zijn nul komma nul, waar ook in Nederland.

Bovendien krijgt u meteen een serie

Links de houtworm, rechts de boktor. Samen veroorzaken ze voor miljoenen schade aan monumenten.

duidelijke tips over bescherming.

Vul de bon in en stuur 'm op. Ook als u eerst onze uitgebreide documentatie

'ns onder de loep wilt nemen.

RENTOKIL GRATIS INSPECTIE

- ☐ Wilt U mij bellen voor een gratis inspectie?
- ☐ Wilt u mij eerst documentatie zenden?

Naam: _____

Bedrijf: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoonnr.: _____

Opsturen aan rentokil, postbus 52, 2280 AB Rijswijk (Z.H.).
of bel gratis: 06-0226600

De Ceres te Bovenkarspel kon zijn (haar?) bezoekers nog geen eer aandoen, omdat de molen pas in het najaar maalvaardig zal zijn. Wat Jan van Wier zijn bezoekers (voornamelijk fietsers) wel kon bieden, was een fotoreportage van de restauratie. Ondanks het feit, dat paltrok De Eenhoorn iedere zaterdag is geopend, gaf een artikel in het Haarlems Dagblad van 7/5 een extra stimulans: 300 bezoekers tegen normaal 30. Ook de watertaxi (van en naar het gemaal Cruquius) stopte ditmaal bij de molen. LFD leverde Harry van Hoorn een stempel-post op bij de Veermolen (300); wat hem betreft nooit weer, want voor de meeste fietsers was het stempelen en wegwezen. Bij Dick Prins leek het wel: hoe meer, hoe liever; hij had de lokale pers en radio terdege bewerkt en het NMD-affiche op prominente plaatsen verspreid. Wel 1100 mensen kwamen op De Eersteling te Hoofddorp af! Het hele gezin en een leerling waren in touw om de stroom bezoekers in goede banen te leiden. Van malen kwam niets meer, zodat de molen op 't laatst voor de prins (what's in a name.....) moest draaien. De bakker raakte tot tweemaal toe door z'n voorraad heen en er ging 225 kg meel over de toonbank.

Ko Rademaker te Amsterdam-Buitenveldert telt sinds lang de bezoekers niet meer: dagelijks komen er zo'n 75 touringcars voorbij. Miljoenen kiekjes van Rembrandt met de Riekermolen als achtergrond? Leuk om te lezen, dat ook De Gooyer heeft gedraaid; jammer genoeg geen bijzonderheden over bemanning en bezoekers. Van de Zaanse Schans bereikten ons evenmin details, maar daar zal het wel "business as usual" zijn geweest. Het Prinsenhof te Westzaan blijft moeilijk te bereiken, maar dankzij een actie van de vereniging tot behoud van het Westzijderveld kwamen er groepen per boot vanaf De Schoolmeester.

Zuid-Holland

Voor de "eigen" fietsroutes (zie seizoenskrant) bestond volgens A. Zonderop behoorlijke belangstelling. Op de drie molens De Vlieger, De Salamander en De Windlust samen werden er 319 verkocht voor 2 à 3 personen per exemplaar. Mede dankzij een LFD-route was de oogst: ca. 250 bezoekers. In het Rijnland was er voldoende publiciteit en deden er meer molen(aar)s mee dan gewoonlijk, volgens Nico Varkevisser en Hans Lippens. Leen Vellekoop van de driegang te Leidschendam had niet zoveel aanloop (50), maar men was wel zeer geïnteresseerd. De ondermolen maakte 9000 omwentelingen tussen 9.00 en 18.00 uur. Op De Put te Leiden werd het 10-jarig bestaan gevierd met tent, terras, draaiorgel en video van de herbouw. Leden van de buurtvereniging bakten pannenkoeken en ook voor de speciale Put-mok bestond ruime belangstelling. Ca. 350 fietsers gingen van start bij de molen en al met al kon Philip Pijnaken terugzien op een geslaagd evenement. Hetzelfde op De Haas te Benthuizen, waar A.M. Rietdijk gezorgd had voor extra fietsrekken i.v.m. de verwachte grote opkomst wegens LFD: het werden er 150 in de molen. Nico v.d. Bos vond het jammer, dat er zo weinig mensen langs de Oukoopse Wip (niet te ver-

warren met die van Jan Kurver te Nieuwersluis!) kwamen (15), terwijl er toch diverse wandelroutes (vanaf Reeuwijk, Gouda, Bodegraven of Hekendorp) langs voeren (uw verslaggever beaamt dit, want hij liep onlangs de Wiericke-route over talloze hekjes...), maar ja, op NMD willen de mensen nu eenmaal zoveel mogelijk molens bekijken.....

Aan de Kinderdijk beleefden C. v.d. Berg en A. Hoek een schitterende molendag. Van het gehele complex draaiden alleen nr. 8 van de Overwaard en de Hoge Molen van Nieuw-Lekkerland niet. V.d. Berg schat, dat er op nr. 2 van de Nederwaard zo'n 1000 mensen zijn binnen geweest. Barend Zinkweg zorgt ervoor, dat er op NMD altijd iets te beleven is bij de Pendrechtse molen te Barendrecht. Ditmaal demonstraties schaapscheren, kaarden, spinnen en kantklossen, goed voor ca. 175 bezoekers. In het Rijnmondgebied trok de sluiting van de stormvloedkering wellicht veel publiek weg. Toch kwamen er op De Hoop te Maassluis zo'n drie- à vierhonderd mensen langs. Kinderen kregen alle aandacht op De Roos te Delft, waar zelfs de burgemeester in actie kwam om de winnaars bekend te maken van een molenmodellenwedstrijd op drie basisscholen. Een jongetje ging in z'n enthousiasme zover, dat hij zich ingroef in een zak maismeel. Bart Dooren moest hem flink uitkloppen. In afwachting van de restauratie was de Kyck over den Dyck te Dordrecht voor het eerst sinds 25 jaar weer open voor publiek. Het gaat de goede kant op, vindt H. Waalewijn.

zeilmakerij Fa. van Neerven B.V.

opgericht

1925

van Neerven's MOLENZEILEN

'N BEGRIP VOOR DE MOLENAAR

IN

NEDERLAND, BELGIË

EN DUITSLAND

IN

KATOEN, W.K. 77 EN VLASDOEK

DR. VAN ERPSTRAAT 1

5341 AK OSS

TELEFOON 04120-24028

Zeeland

Op 25/26 april was er tijdens de (her)opening ruime toeloop op De Koornbloem te Goes geweest. Vandaar ditmaal op NMD wat minder (60), schrijft A.L. Boonman. Op Walcheren was het druk bij De Noorman te Westkapelle (110), bij Jacques Brasser te Biggekerke (100) en bij J. de Witte te Zoutelande. Oost-Souburg (20), Koudekerke (25) en Meliskerke (40) lagen kennelijk minder in de route. W. de Hoop moest in deze laatste plaats veel vertellen over de bonte knaagkever, die in de molen heeft huisgehouden. Alle balkkoppen moesten worden vervangen door kunststof exemplaren. A.H. Oele (De Koning, Middelburg) was op Radio Zeeland te horen en tijdens dit interview had hij rechtstreeks contact met de Vriendenkring van Mostert's Meul te Kaapstad, Zuid-Afrika! In januari van dit jaar was er voor het eerst na 60 jaar weer met de molen gemaalen, dankzij een restauratie door Dunning/Bremer te Adorp.

In Zeeuws-Vlaanderen mag je op NMD eigenlijk geen horden bezoekers verwachten. Met zo'n 50 à 100 bezoekers zijn de molenaars daar al dik tevreden. Bij de Nooitgedacht te Cadzand kwam voor het eerst een LFD-route langs. I.J. Herman kreeg een record aantal van 150 bezoekers en spreekt van een droomdag.

Noord-Brabant

Vermeldenswaard is, dat op de wallen van Heusden alle drie standers weer eens samen draaiden. Op de Doornboom te Hilvarenbeek kon het publiek diverse broodsoorten proeven, gebakken van "eigen" meel, desgewenst besprenkeld met een plaatselijk biertje. Zoiets doet het altijd goed in het Brabantse, meent P.J. van Rijswijk. E. van Esch had gezorgd, dat zijn Spoordonkse Watermolen niet werd gepasseerd in de regionale en lokale media. Mede dankzij een LFD-route kwamen er ca. 140 bezoekers. Ook Machiel Treffers gaf een radio-interview weg en wist 220 personen te trekken naar de Dye Sprancke te Sprang. Na een twee jaar durende restauratie was de standermolen in Rosmalen weer in gebruik. R. Vogels is verheugd, dat de molen zeer licht draait en kruiet. Dankbare buurtgenoten trakteerden op taart. Daarna spoedde hij zich naar zijn andere molen, de Zeldenrust te Lith.

De drie Zeelandse molens, eigendom van de gemeente, draaiden alle, maar het bezoek viel wat tegen. De zaterdag ligt nu eenmaal niet zo gunstig in het zuiden en C.P. van Dongen hoopt op meer belangstelling op de Zeelandse Molendag op zondag 6 juli. De watermolen van Oploo vormde een uitzondering; die draaide tot middernacht. Een feestje van de stichting was daar debet aan. P. Meulendijks deed de naam van zijn molen "De Volksvriend" eer aan: speciaal voor NMD was er een bakhuis opgebouwd bij de molen. De meeste van de 80 aldaar gebakken broden werden aan de man/vrouw gebracht. Bart Mols heeft, genoegzaam bekend, goede relaties met de pers. De TV was present op De Pegstukken en daags na NMD werd hij geïnterviewd op de Schijndelse radio. Iets dergelijks gold voor Gerard Sturkenboom: De St. Victor te Heeze haalde 6800 omwentelingen. 's Middags moest hij

stoppen met malen vanwege de grote toeloop op de molen en op de mobiele zaagmachines op het erf (200 à 225).

Limburg

Ook te Meterik (Eendracht maakt Macht) was de pers present en kon het publiek (275) toekijken bij het billen van de ligger en het maalvaardig maken van de molen. De Neuborgmolen te Gulpen van E.A.M. Roux krijgt het hele jaar door aanloop en het aantal van 332 bezoekers op NMD was eigenlijk normaal. Jean Delbressine profiteerde van de ruime publiciteit: daags tevoren was TV 8 (Limburg) present geweest op de molen te Nuth. Hij maalde 500 kg en de verkoop aan de 450 bezoekers liep vlot.

Gelderland

Het was maar goed, dat het 8-koppige "personeel" van de Doesburger Molen (bij Ede) vroeg present was, want om 9.15 uur kwamen de eerste fietsers al aanzetten! Er zijn tussen de 750 en 1000 bezoekers op de molen geweest. Zo kwam er bijvoorbeeld een touringcar met Belgische collega's (die later ook werd gesignaleerd bij de torenmolen van Zeddam (150)). Eén en ander was te lezen in een uitgebreid verslag van Aalf Wijnia. De Vene-mansmolen te Winterswijk is nog in restauratie en draaide dus niet. Niettemin waren het stichtingsbestuur en molenmaker Vaags aanwezig om de ca. 150 bezoekers rond te leiden. De dieselmalerij met Ruston motor uit 1935 was wel in werking. Weinig publiek op de Walmolen in Doetinchem en de Hermien te Harreveld (20). Maar Henk Prinsen en A. Dijkstra spreken van "klein, maar fijn". Een interview met Prinsen op de lokale radio had dus geen effect.

Joop Overman te Geesteren heeft ook dichterlijke kwaliteiten. Helaas kunnen wij zijn verslag van twee kantjes niet weergeven, evenmin als de foto van het NMD-affiche, dat hij in superformaat had geposterd bij een drukke kruising. De vreugde daarover was van korte duur, want een overijverig ambtenaar liet het verwijderen. In de molen (De Ster) is nog t/m Open Monumentendag een expositie over broodsoorten te bewonderen. Er kwamen 150 personen langs bij De Ster. Van Geert en Marianne Hebels, mede namens Klaas de Jonge, ontvingen we een uitgebreid verslag. Het gonsde van de activiteiten op de Mallemsse Watermolen. Er werd daar gemalen, gepeld en brood gebakken. Deze molenactiviteiten werden omlijst met dixieland-muziek en volksdansen. Een oude dorsmachine kreeg wat achtergehouden rogge te verwerken. Het muldershuis zou wel eens een gezocht expositiecentrum kunnen worden (350).

Ook D. Veenstra had op De Korenbloem te Zoelen een expositie ingericht, nl. van molen-etiketten, een privé hobby. Hij had een gesprek voor Radio Tiel. M. van Til draaide voor het eerst met de nieuwe remkleppen op de fokwieken van De Tijd te Oostendorp. Het bezoek was minder dan verwacht (150). B. van Genuchten is enthousiast over de seizoenskrant en hij heeft deze maximaal verspreid onder de ca. 125 bezoekers aan Daams Molen te Vaassen.

Overijssel

Aan de overkant van de IJssel, te Olst, was Bert van Rijswijk content met de ca. 300 bezoekers aan Bökkers Mölle. Te Windesheim verzorgden 3 man de rondleidingen (150). Er was een video te zien en Gijs Jansen maalde 80 kg. Op de Westermolen te Dalfsen is er altijd veel belangstelling en de vijf vrijwilligers waren echt nodig om het publiek (250) in goede banen te leiden. Doorgaans steekt de Oostendorper watermolen te Haaksbergen op NMD De Korenbloem aldaar de loef af, maar ditmaal was er ook op de laatste een behoorlijke toeloop (250). Wellicht dankzij het pendeltreintje? Op de watermolens Frans te Mander, Den Haller te Diepenheim en Het Singraven te Denekamp is doorlopend allerlei publiek te vinden. Dat was op NMD niet anders (350, 200, ca. 400). Op de pelmolen Terhorst te Rijssen werd ditmaal olie geslagen (100). Tevreden was ook mevr. A. Gerrits van de Stichting Aner Molen: mede dankzij een goede publiciteit 75 bezoekers.

Drente

De Heidebloem te Erica draaide al om 7.00 uur met twee volle op het ZZW. Jannes Tigelaar hield dit vol tot 19.00 uur. Hij is een ijverig man en was nog maar net gekomen van het verzenden van al het NMD-materiaal. Zijn hele gezin hartelijk dank daarvoor! De andere Drentse werkgroepleden, Bert van Uffelen en Wessel Koster waren op De Zwaluw te Hoogeveen te vinden. Bert vond het een fantastische molendag (250). Een scherp contrast met Dalen, waar onze andere oud-voorzitter, Hans Petit, wel heel veel fietsers langs zag komen, maar slechts 125 van hen op De Bente mocht begroeten. Daarentegen noteert Jan Jaap van 't Slot, dienstdoende op de Jan Pol, onverdroten 800 man!

In Peize was een Open Atelier Route georganiseerd, waarin Paiser Meul voor het eerst "meedeed". Voor herhaling vatbaar, want bij Theo Duursma kwamen ca. 300 personen langs. Voor H. Hillebrands was het even proberen, want de koren-molen te Rolde had al in geen jaren meer gemalen. Maar het lukte goed, tot genoegen van het publiek (250). Olie- en korenmolen Woldzigt te Roderwolde was volledig in bedrijf. Veel belangstelling (150) was er ook voor de demonstraties met oude tractoren en stationaire motoren. Een drukke dag beleefde ook museummolen De Wachter te Zuidlaren (380).

Groningen

Vlak voor NMD waren er folders verspreid i.v.m. een donateursactie voor de Krimstermolen te Zuidwolde. Het leverde ongeveer 100 bezoekers op. Cor Kosmeier was in z'n nopjes toen twee Duitse vakbroeders uit Gildehaus over de molen van de Grote Polder te Slochteren opmerkten: "Mensch, wenn du so was siehst, dann schlagt dir das Herz doppelt!" J.F. Gerkes noteerde ook buitenlanders, o.a. uit Scandinavië, Duitsland, Australië, de USA en Canada en hij was blij met de TV op de Germania te Thesinge (50). De vestingmolen te Bourtange kreeg veel aanloop (400); in de rosmolen had H. Bossen enkele oude ambachten.

J. Werkman voelde de afwezigheid van M. de

Jonge, die op z'n 83-ste bij een verkeersongeval om het leven was gekomen, als een groot gemis op de Grote Geert te Kantens. Martin van Doornik was tevreden met de 68 bezoekers op De Jonge Hendrik te Den Andel. Het leukst vond hij het bezoek van een Engelsman, die op de thuisreis was van een fietstocht van vijf jaar rond de wereld! Henk Berends (De Eendracht, Sebaldeburen, 100) en Ate Sietzema (Koartwäld, Surhuisterveen, 225) hadden gezorgd voor pannenkoeken en poffertjes. Te Holwerd was in De Hoop een tentoonstelling ingericht onder het motto "Van zaaien tot maaien". Meer bezoekers dan normaal (245).

Friesland

Spinnekop De Haensmole te Grouw is moeilijk te bereiken (25), maar trekt dankzij de prominente ligging bij het Prinses Margrietkanaal en het Pikmeerdas te meer bekijks van watersporters.

Utrecht

Blijft nog over Utrecht, het hart van Nederland. Gerrit Pouw is opgetogen: ruim 7700 omwentelingen op de molen van de polder Westbroek en ca. 250 bezoekers. Geen woord over de opening van het infocentrum van de Utrechtse Stichting. Niet doorgegaan soms? Als u Radio Maarssen of de Wereldomroep had aanstaan, had u hem in interviews kunnen horen. De LFD-route ging aan de Rijn en Weert te Werkhoven voorbij. Niettemin mocht Michel Strik veel fietsers verwelkomen (ca. 300). De Valk te Montfoort moest het volgens Marthie Gouwma vooral hebben van de fietsers (150); het is

Molenstenen

Zowel met zachte uitslag als massieve, kunnen wij u naar keuze leveren.

Onze maalstenen worden vakkundig afgewerkt, vooral het scherpen en het goed onder de rij brengen.

Ook voor nieuwe Duitse blauwe stenen, kunst- en sierstenen kunnen wij u van dienst zijn.

Voor verdere inlichtingen graag bereid.

Voorheen **A.H. Kees** uit Leende.

H.J.A. van Vugt

Molensteenfabriek

Zomereik 10, 5682 HH Best

Telefoon 0499-395454

jammer genoeg geen maalvaardige molen. De hele familie Dolman was in touw om de ca. 250 bezoekers te begeleiden en van poffertjes te voorzien. Dat waren feitelijk minder bezoekers dan normaal op De Windotter, maar Maarten vond het toch gezellig. Hij vraagt de werkgroep om een strooifolder "om het publiek te kunnen voorkoken". Toch niet letterlijk?!

Wim van Krieken (De Windhond - Woerden, 350) beklaagt zich uitvoerig over het gebrek aan publiciteit en het late uitkomen van de Seizoenskrant. Hij relateerde zijn bezoekersaantal aan het feit, dat een bakker gratis gevulde koeken uitdeelde. Op De Ruiter te Vreeland was, evenals vorig jaar een kunstexpositie en Nico Perdijk kon extra profiteren van een LFD-route (450). Wij weten niet, of Arno Goubitz (poldermolen Het Hoog- en Groenland bij Baambrugge) bezoek op prijs stelt, de molen maakte echter wel ruim 10.000 omwentelingen. Emiel van Schaik en G. Schouwman bevonden zich resp. aan het begin en aan het eind van een LFD-route rond Veenendaal, dus goede negotie en ca. 600 bezoekers!

Molenkrant

Tenslotte nog iets over de campagne Nederland Molenland, tot welke u allen een oproep om medewerking hebt ontvangen. Het benodigde geld kwam door een welwillende opstelling van het VSB-fonds eerder ter beschikking dan wij hadden gehoopt. Door een korte inzendingstermijn voor het aanleveren van de gegevens in te stellen, zouden we nog juist op tijd gereed zijn voor NMD. Ondanks ziekte van de eindredacteur is het gelukt: de kranten zijn begin april verspreid via een verzendhuis. De officiële presentatie van het eerste exemplaar vond plaats op 26 april tijdens de molenopening te Waardenburg.

Moleneigenaren, (vrijwillige) molenaars, VVV's, ANWB-kantoren en bibliotheken kregen een kennismakingspakket met de mogelijkheid om na te bestellen. Aan DHM-leden werd een exemplaar verzonden samen met "Molens". Particulieren kunnen een exemplaar aanvragen via een coupon in de brochure "Lekker weg in eigen land" (uitgave AVN, gedistribueerd in geselecteerde gebieden). Helaas waren op NMD nog niet alle ANWB-kantoren en kleinere VVV-kantoren bevoorrad.

Wij hebben u min of meer overvallen aangaande de nieuwsgaring. Immers, vele evenementen waren nog in voorbereiding en niet rijp voor publicatie, maar we moesten de sluitingsdatum wel op 1 februari houden. De informatiestroom en de distributie zullen volgend jaar beter verlopen, want tot onze vreugde is het zeker, dat we de krant nog een keer kunnen uitbrengen. Daarna moeten we wellicht overgaan op een meer commerciële aanpak.

Twee opmerkingen kwamen steeds weer terug op de enquête-formulieren: "Waarom staat mijn molen niet in de seizoenskrant?" en "Niet alleen AKG-leden, maar ook wij verkopen ambachtelijke producten!" Blijkbaar heeft niet iedereen begrepen, dat het een echte *activiteitenkrant* moest worden. De bedoeling was niet een gids met openingstijden en het verkoopassortiment van molens te produceren. Sommige onderwerpen hebben we niet opgenomen, omdat

deze te weinig informatief waren jegens de toerist of maar zijdelings in verband stonden met molens. Anderzijds wilde de redactie de aandacht vestigen op het AKG, zonder daarbij anderen tekort te doen.

Bij DHM was overigens op aanvraag een lijst verkrijgbaar van molens, die op NMD geopend zouden zijn (met bijbehorende evenementen) en ook een lijst met LFD-routes, waarin meer dan één molen was opgenomen (dit waren er 89 - niet slecht, als u bedenkt, dat VVV-comité's elk jaar weer nieuwe varianten moeten bedenken).

Met al uw opmerkingen - overwegend positief, maar soms ook kritisch - zal de redactie volgend jaar rekening houden. Wilt u van uw kant trachten de evenementen zodanig tijdig voor te bereiden, dat zij rond de jaarwisseling publiciteitswaardig zijn? Laat u inspireren door hetgeen uw collega's elders hebben georganiseerd. En als u iets wilt ondernemen richting media: het logo van Nederland Molenland is daartoe beschikbaar (aanvragen via DHM, Amsterdam).

Voor de statistiek: 51% van de inzenders heeft geen commentaar, 29% is (zeer) positief, 8% vindt de krant "leuk" of iets dergelijks, maar 12% heeft louter kritiek. De redactie is niet teleurgesteld, maar hoopt volgend jaar toch op een evenwichtiger beeld.

N.B. De prijsvraag voor de jeugd op blz. 14 bevat helaas een fout. De drukker heeft bij vraag 5 een verkeerde afbeelding gebruikt. Wij zullen deze vraag dan ook niet meetellen bij de jurering. Er zijn vijf prijzen verloot onder de tijdige inzenders van de enquête-formulieren: Marthie te Brake, Bredevoort; Harry van Hoorn, Haarlem; L. Kiggen, Tengelroy; B. Mols, Schijndel en Ph. Pijnaken, Leiden.

Ko Faber

CORRECTIES

Volgens het nieuwe rode boek bemaalt vrijwillig molenaar A.M.M. van As de "Nooitgedacht" te Merselo (L). Dit klopt niet, hij zit nl. op de "Eendracht maakt macht" te Meterik (L).

Volgens het overzicht van alle examenkandidaten op pag. 14 van de vorige Gildebrief (97/2) is er één geslaagde Belg, A.A.G. van Hees. Dat is niet juist, want er is er nog één: J. Frederix; hij slaagde in 1994.

AANVULLINGEN

De Weltermolen in Heerlen/Welten wordt bemand door vrijwillig molenaar J.J.Th.S. Teunisse (die tevens de "Van Tienhovenmolen" te Wolfshuis-Bemelen bemaalt).

- Op de "Kasteel- of Slakmolen" in Elsloo (L.) is A.A.G. van Hees vrijwillig molenaar.

- In Borkel maalt vrijwillig molenaar F.J.J.M. Hagenaars op de "Sint Antonius Abt".

DE GAASPERMOLEN

Je houdt het niet voor mogelijk, maar vandaag de dag kan zelfs de aanleg van een bos de herbouw van een molen betekenen!

Een krantekop:

Aanleg Telegraafbos betekent redding oude Gaaspermolen

Wat nu?! Hoe kan dat? Hoe zit dat? Napluizen dus!

De Gaaspermolen (foto 1) bemaalde tot 1927, samen met de Stammermolen, de Gemeenschapspolder, gelegen direct ten zuidoosten van Amsterdam en Diemen. In 1926 werd er naast de Gaaspermolen een gemaal gebouwd, dat het werk van de beide molens overnam. De Gaaspermolen zelf werd leeggesloopt en ingekort. Bewoner is heden ten dage nog altijd Gerard Griffioen, wiens vader, grootvader en overgrootvader de molen bemaalden.

Herbouw

Nu is al enkele jaren de herinrichting van het "Groengebied Amstelland" aan de gang. In het kader daarvan is de Gemeenschapspolder van het grootste deel bestemd tot recreatiebos. En terwille van de groei van de toekomstige bomen moet het polderpeil omlaag. Het oude gemaal van 1926 kan dat niet meer aan en daarom moet er een nieuw elektrisch gemaal komen. En wat ligt er nu meer voor de hand dan plaatsing van de nieuwe elektromotor in de oude molenstomp? Daarmee wordt tegelijkertijd de molen in oude glorie hersteld!

Men zou een zwerm muggen vangen in één klap: er wordt een cultuur-historisch monument hersteld - het landschap wordt verfraaid - het toerisme wordt

bevorderd - de polder krijgt een nieuw gemaal. Alles is zowel historisch als met het oog op de toekomst verantwoord, want de molen zal na 75 jaar z'n taak weer vervullen en, mocht er een keer geen wind zijn, dan kan de motor bijspringen. Prachtig!

In 1993 werd de stichting "Vrienden van de Gaaspermolen" opgericht, met daarin vertegenwoordigd de provincie Noord-Holland, het Hoogheemraadschap Amstel en Vecht (eigenaar van de stomp), het Groengebied Amstelland, de Provinciale Molencommissie, de Landinrichtingsdienst en het Stadsdeel Amsterdam Zuid-Oost. Een "zware" stichting, maar er is dan ook 1,2 miljoen nodig. In 1995 kwam het eerste half miljoen binnen (waaronder f 105.000 van Staatsbosbeheer, dat de bomen gezond wil zien opgroeien). In april van dit jaar verleende de Gemeente Amsterdam (waarin de molen staat) een subsidie van f 450.000 direct en nog eens f 500.000 op termijn.

Inmiddels leverde Gerrit Keunen (Rijksdienst voor de Monumentenzorg) het bestek voor de restauratie en verzorgde Jan den Besten de tekeningen. De restauratie moet nog dit jaar beginnen, of liever de herbouw, want van de molen rest alleen nog het rietgedekte geraamte van de ingekorte romp. Daaruit zijn destijds ook nog de legeringsbalken en korbelen verwijderd om er zolders op normale woonhoogte in te timmeren.

De romp zal weer worden verhoogd en gecompleteerd tot normale afmetingen. Geheel nieuw zullen

Foto 1 De Gaasper Molen, anno 1917.

Foto archief DHM.

zijn het gaande werk, de kap, het gevlucht, de vijzel en de elektromotor, die volautomatisch het polderpeil moet gaan regelen. Kosten inmiddels 1,5 miljoen! Prachtig, want elke molen erbij is meegenomen.

In 2000 moet-ie malen. Tegen die tijd wil de stichting "Vrienden van de Gaaspermolen" twee molenaars (m/v) in dienst nemen. "Molengekken genoeg", zegt Finette van der Heide ("Fien" voor intimi), secretaresse van de stichting, enigszins geringschattend. "Maar ze moeten wel een molenaarscursus hebben doorlopen", voegt ze er aan toe. Voordat U niet meer bent te houden en in paniek naar woonruimte in Diemen gaat zoeken, moet U 't volgende nog weten:

Biotoop, horeca, galerie

Het concept bestemmingsplan van de Gemeenschapspolder, op 13-2-'97 opgesteld door het stadsdeel Zuid-Oost van de gemeente Amsterdam, behelst het invullen van de polder als landschappelijk en recreatief gebied, als onderdeel van het "Groengebied Amstelland". De polder, zoals boven reeds vermeld, blijft geen open landschap, maar wordt "door de maatschappelijke behoefte aan uitbreiding van bosareaal" voor het grootste deel bebost. Het bestemmingsplan is derhalve gericht op "inpassing van recreatie en bosgebied" en op "stimulering van natuurontwikkeling". De rest van de polder, juist het gedeelte, waar de molen staat, blijft polderland, want men zorgt ook voor "duurzaam agrarisch gebruik". En het bestemmingsplan biedt "ruimte voor handhaving van de Gaaspermolen", die, op aanvraag, in 1996 is aangewezen als beschermd rijksmonument.

Wind

"Bij voldoende wind kan de molen een aanvullende rol spelen in de polderbemaling", staat er in

het concept bestemmingsplan.

Voldoende wind?

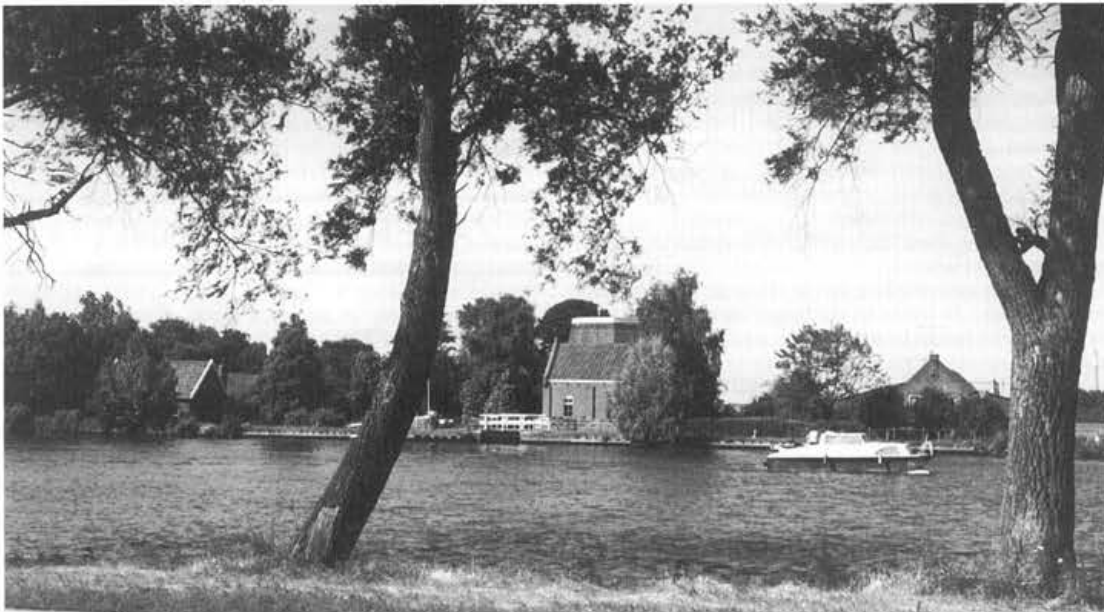
Over windbelemmering wordt met geen woord gerept, maar de molenbiotoop is ronduit slecht, zeg maar belabberd.

- Direct ten zuiden en zuidwesten van de molen, langs de provinciale weg, staan hoge bomen.
- Direct ten zuidwesten, ten westen en ten noordwesten van de molen ligt het in 1981 aangelegde Gaasperpark, inmiddels bos. In dat bos nog een "dode" tjasker.
- Ten noordwesten van de molen, langs de Lange Stammerdijk, staan bomen in de tuinen van bewoners. (foto2)
- Ten oosten van de molen, op ca. 350 m afstand, ligt het Linnaeus Volkstuinencomplex, omgeven door bomen en bosschages.
- Ten zuidoosten naast de molen staat een boerderij.
- De molenstomp zelf staat op dit moment geheel tussen de bomen.

Slechts vanuit het noorden en noordoosten is er nog geen windbelemmering. Maar de wind is meestal (zuid)westelijk en blijft dan steken achter het Gaasperpark en de hoge bomen langs de provinciale weg. Wanneer de molen eenmaal maalt, bevordert hij de groei van de bomen in zijn polder en verslechtert hij z'n eigen biotoop. De eerste 700.000 boompjes staan er al. Die zijn een geschenk van "De Telegraaf", die enkele jaren geleden de 700.000-ste abonnee haalde. Niemand lijkt te voorzien, dat de nieuwe Gaaspermolen z'n krachtbron, die er 75 jaar geleden nog wel was, kwijt zal zijn.

Al in januari 1997 adviseerde de vereniging "De Hollandsche Molen" (DHM) de beleidsmakers om een paragraaf over een molenbeschermingszone in

Foto 2 De Gaasper Molen, anno 1997.

het bestemmingsplan op te nemen. Het advies werd van de hand gewezen. Verder wees DHM Stadsdeel Zuid-Oost erop, dat de landschappelijke waarde van de molen "beperkt" is. Men adviseerde "reeds nu" de biotoop te verbeteren en "bomen weg te halen". ".....Bomen weghalen??!!!" Dat moet de bestemmingsplannenmakers in de oren hebben geklonken als een vloek.....

De aanvullende rol van de molen in de polderbemaling, zo genoemd in het bestemmingsplan, wordt eerder een marginale. Vergelijkbaar met een water-rad, dat moet draaien op een modderstroompje..... Dat vraagt een bijzonder enthousiaste molenaar.

Die is er wel.....

Maar er staat ook in het bestemmingsplan, dat de molen "tevens mag worden gebruikt als galerie en/of horecagelegenheid". Dus behalve bijzonder enthousiast, moet de toekomstige molenaar ook nog eens bijzonder plooibaar zijn.

Die ken ik niet.....!

Peter de Moes

EEN SPOOKMOLEN

Het volgende verhaal handelt over de kwalijke eigenschappen van sommige vrijwillige molenaars. Het gaat over het ten koste van alles met een molen malen, zelfs als het niet 'smans eigen molen is' maar de molen van een collega.

De molen waarop zich dit afspeelde is kort geleden voor een aanzienlijk deel afgebrand door brandstichting van een mevrouw die dit ook al heeft bekend. Het een en ander heeft dus niets met elkaar uit te staan.

Toch hadden we bij de redactie wel enige twijfel of we het volgende stukje wel moesten plaatsen. Brand is al erg genoeg. We meenden het toch op te moeten nemen, met daarbij de opmerking dat een dergelijke handelwijze feitelijk niet kan. Het ongevraagd malen met een andermans molen is ons ook uit het midden van het land wel bekend en we weten dat de 'eigen' molenaar daarover witheet was...

JK

We laten nu Aad Schouten van de Wingerdse molen aan het woord:

Je moet je voorstellen dat je naar je molen gaat om te malen. Je komt in de buurt van je molen en deze staat al reeds te malen. Je zou minstens raar opkijken.

Dit overkwam Wim van der Wal die molenaar is op de Blokweerse wip aan de Kinderdijk.

Je denkt in eerste instantie: Dit kan niet, ten tweede, zouden er molenaars zijn? Hoogst onwaarschijnlijk, want het is zaterdag. Of, nog gekker, zouden de leerlingen de molen al hebben losgegooid? Maar hoe kan dat nou, want de kap zit op slot?

Je maakt je bezorgd en boos, kortom je snapt er niets van en ondertussen zie je je molen staan te malen en nog niet zo zuinig ook. Hij liep "als een

speer" plus minus 90-100 enden. Bij de molen aangekomen was het raadsel snel opgelost. Broer Jan, ook molenaar op de korenmolens van Streefkerk en de kleine molen van Nieuw Lekkerland, had de deur van de kap uit zijn hangen gelicht. Zo kon hij in de kap komen bij het vangtouw.

Na enige hartige woorden onderling en met het spreekwoord in gedachten: "Eigen luizen bijten het hardst", kon er hartelijk om gelachen worden en was Wim weer opgelucht...

WEER EEN WIPMOLEN IN BRAND

Nauwelijks is de Noordeveldse wipmolen in Dussen uit z'n as herrezen (die in maart 1992 in brand werd gestoken) of molen 'De Blokker' te Kinderdijk, gemeente Alblasterdam, wordt door brand zwaar beschadigd.

Zondagavond 27 juli j.l. om half acht zag een collega molenaar rook bij het ondertafelement opstijgen. Hij belde direct de brandweer, die snel er plaatse was. Men bestreed de brand met twee waterkanonnen en diverse spuitjes. Om kwart over acht was men de brand meester, maar het nabluken duurde tot diep in de nacht. De schade wordt geschat op 1 miljoen.

Reeds de volgende dag begon men met de onttekening van de molen. Als oorzaak van de brand vermoedde men kortsluiting in de ondertoren. Maar 14 dagen later bekende een vrouw uit de buurt de molen te hebben aangestoken om ze "vuur wel mooi vond".

De molen was zeer oud (bouwjaar ± 1520!) en voor een deel verzekerd. Financiële steun voor de herbouw is daarom van harte welkom op postgiro 757626 t.n.v. 'Stichting tot Instandhouding van de Molens in de Alblasterwaard en de Vijfheerenlanden', Groeneweg 33, 4223 ME Hoornaar.

Jan Spruit

ZATERDAG 7 JUNI (1)

Reeds in januari hadden Arno Goubitz en z'n vrouw Judith mij gevraagd om in de maand juni 3 weken lang op "hun" molen, de "Hoog en Groenland" bij Baambrugge, te passen. En op hun poes.

De molen heeft een mooie biotoop en kijkt naar alle kanten de polder in. Een kilometer naar het oosten rijdt de trein, een kilometer naar het noorden ligt Abcoude, een kilometer naar het westen razen de auto's over de snelweg Amsterdam-Utrecht en iets minder dan een kilometer naar het zuiden ligt Baambrugge. Jammer, dat de molen, die van alle kanten nog vrije wind krijgt, niet meer kan malen, want in 1925 is al het gaande werk er uit

gesloopt. Later werd-ie ingericht als woonmolen en gelukkig zit er nu een vrijwillig molenaar op, met z'n echtgenote.

Vandaag is mijn echtgenote ook op de molen. We hebben de tuinstoelen buiten gezet, een beetje uit de zon, want het is warm. De molen staat op het zuiden en draait langzaam met vier volle. Altijd uit z'n werk, want hij heeft geen werk, evenmin als wij vandaag. We wuiven vriendelijk naar mensen op voorbijvarende bootjes. De poes rekt zich eens uit op het grind. Weldadige rust, die spoedig voorbij zal zijn.

Tegen vieren verschijnt er in het zuiden een onweersbui. Die komt richting molen, maar is nog op veilige afstand, zo lijkt het. Ik stop de molen en begin kalm de zeilen weg te halen. De poes gaat naar binnen. Nadat ik twee zeilen heb geklampt, gaat het ineens harder waaien. Ik kijk naar de lucht en zie loodgrijze rolwolken razendsnel naderen. Zo'n snel opkomende bui heb ik nog nooit meegeemaakt. Haast maken nu. Het derde zeil is geklampt en het stormt inmiddels. De wind ruimt een paal. De vang is sterk en wint het van de wind, gelukkig. Ik trek een weinig aan het vangtouw en het end met het laatste te klampen zeil komt voor. Het bolt tussen de heklatten; de wind wil het er als het ware doorheen persen. Wat een kracht! Een onweersklap herinnert me eraan, dat de bliksemkabel er nu direct op moet. Daarna snel de roeketting. Dat kost me nauwelijks tijd, dankzij m'n gewoonte om na het kruien eerst de ketting en de bliksemkabel alvast klaar te leggen onder het gevlucht. De molen is veilig. Nu het laatste zeil nog. Het regent inmiddels. Ik

Gaan we nog draaien of houden we 't voor gezien?

Malen om den brode?

- * baktarwe / bakrogge
- * meel, bloem en mixen

Natuurgraan

- kleinverpakking
- * levering door heel Nederland
- * advisering

**MOLEN
DE HOOP
WERVERSHOOF**

Zijdwijk 15 - 1693 NZ Wervershoof
telefoon 0228-582720 - fax 0228-581314

Wij produceren onder H.A.C.C.P.

trek de zwichtlijnen en het linkeronderhoektouw los en begin te rollen. Dat gaat zwaar. Ik maak het rechteronderhoektouw los, en het zeil vliegt me uit de handen. De wind blaast het omhoog; het begint wild te bollen en hevig te klapperen. Paniek nu, want als dit vijf minuten duurt, is het aan flarden. Mijn vrouw, die van binnen alles heeft staan bewonderen, komt naar buiten. Weer of geen weer. Ik grijp naar de heen en weer slingerende zwichtlijnen. Mis. Zij pakt de pikhaak en haakt precies in een lits. Mooi! Samen grijpen we de onderhoektouwen en laten niet meer los. We trekken het zeil, dat hevig tegenspartelt, achter de roede en in een langzame dubbelpirouette draaien we, inmiddels doornat, het zeil op tot een worst. We maken het vast aan de hekkens en de wind heeft er geen vat meer op.

Twintig minuten later houdt de regen op en is het windstil. Achteraf bezien had ik dat laatste zeil niet hoeven klampen. Vóór de bui was het 28°, erna nog 17°. We blijven daarom verder maar binnen. De poes gaat weer naar buiten en klimt in de hekkens. "Gaan we nog draaien?", lijkt hij te vragen, "of houden we er mee op voor vandaag?"

Peter de Moes

ZATERDAG 7 JUNI (2)

Op zaterdag 7 juni maalde ik op de Oukoopse molen met vier volle zeilen. De molen stond in z'n werk. De ZZO-wind was juist voldoende om het scheprad te trekken, d.w.z. de windkracht was een dikke 3 Beaufort (gemeten en wel!).

Omstreeks 4 uur 's middags moest ik stoppen vanwege een zeer dreigende lucht: een naderend (occlusie-)front uit het zuidwesten. Enkele minuten voor de frontpassage ruimde de wind naar west en nam na nogmaals enkele minuten ontzettend toe.

Dat waren de feiten betreffende het weer in de omgeving van Oukoop, maar daarmee ben je er als molenaar niet. De verwachtingen waren, als ik het me goed herinner, o.a. kans op zware windstoten in de middag. Nou, dat houd je in gedachten.... Al heel snel trok de lucht dicht met gelaagde bewolking. Dat was voor mij opvallend, want zo snel had ik het zelden gezien. Onder deze middelbare gelaagde bewolking was heel wat cumulus te zien, zodat het wel wat moeite kostte om die tussenlaag te kunnen onderscheiden. De zon was er al snel geheel achter verdwenen.

Ik sloot de ramen van de auto maar vast, want de lucht werd flink donker; het zou wel gaan regenen. Nu was dit niet de eerste frontpassage, die ik meemaakte op een molen, en eigenlijk is het ogenblik, waarop je dan stopt min of meer routinematig bepaald. Dat moment kwam, toen de lucht echt heel donker werd en er een horizontale band te zien was met naar beneden gerichte verticale "uitsteeksels" (misschien hoosjes?).

Het weggrollen van de zeilen ging wel vrij snel, maar ik begreep, dat ik daar deze keer wat eerder mee had moeten beginnen (ik geef het toe....). Toch ging alles net goed. Bij het weggrollen van het laatste zeil bolde het laatste stukje wat op. De wind ruimde...ik had de zeilen zonder moeite of gevaar kunnen borgen. Nadat ik de roeden goed had vastgezet, stak de wind pas echt op. Nou, zoiets had ik nog niet eerder meegemaakt. De hele lucht was grijs door stofwolken en allerlei ander daarin meevliegend kurkdroog spul. Het zicht was amper 100 meter. Tot mijn spijt heb ik op dat moment niet op mijn windmeter gekeken.... Pas later begon het te regenen en te onweren.

De les voor deze keer was, dat zo'n front wel eens sneller komt opzetten dan je denkt. Ten tweede, dat een occlusiefront in zijn effecten soms gelijk kan worden gesteld met een koufront, ook al komt het uit het zuidwesten opzetten i.p.v. uit het noordwesten. Ten derde, dat het malen met een molen soms bar spannend kan zijn....(en daar mag een ieder over denken, zoals hij/zij wil).

Jan Kurver

ZATERDAG 7 JUNI (3)

Het leek een rustige zaterdag te worden, die 7e juni. Prachtig zomerweer, maar benauwd warm (onweer?).

Tot zover het begin van mijn notitie over die dag in het maalboek van de molen van de Polder Westbroek te Oud-Zuylen (Utrecht).

's Morgens, het leek de voorzienigheid wel, had ik een leerling nog de stormproef laten oefenen met als motto: je haalt de zeilen zo snel mogelijk weg, dus niet model oprollen, want weg is weg. De eerste maal ging het aardig, maar het kon beter, dus liet ik het hem nog een keer overdoen. En ja hoor, binnen een krappe vijf minuten was het wiekenkruis rondom leeg. Het valt niet mee om bij zulk warm weer zo druk in de weer te zijn en het kostte dan ook aardig wat zweetdruppeltjes. Maar achteraf bleek het hard nodig te zijn geweest, want het vervolg van mijn notitie was heel wat sensationeler....

Ja ja!! Om vier uur precies brak de hel los. Persoonlijk was ik met twee bezoekers in de molen en deze rondleiding kostte me, figuurlijk gesproken, bijna de kop, want toen ik om tien voor vier met de bezoekers de molen uitkwam, keek ik tegen een muur van een zwarte lucht aan! De leerling als de donder naar het vangtouw om de molen snel stil te zetten. Zelf haalde ik razendsnel zeil na zeil weg, daarbij voortdurend met gefronst voorhoofd kijkend naar de onwaarschijnlijk snel naderende bui. Toen ik tenslotte het laatste end voor wilde hebben, viel de wind ineens vrijwel weg, hetgeen me een heel naar gevoel in de maagstreek bezorgde. Wegduwen dan maar het vorige end. Gelukkig, daar was het vierde end en met m'n hand reeds aan het onderhoektouw keek ik voor de zoveelste maal naar die lucht.

Het dreigende karakter daarvan deed me besluiten om eerst aandacht te gaan besteden aan de roeketing en de bliksemafleider en daarna terug te keren naar het zeil. "Vergeet het maar", flitste het door me heen, want toen ik met de bliksemafleider bezig was, viel een plotselinge windvlaag dwars in het zeil met zo'n kracht, dat het zeil onder de spanning gewoon stond te trillen. Maar wie het karakter van de wind kent: niet iedere vlaag komt uit precies dezelfde hoek. En daarbij hadden we het geluk, dat de windrichting ZZW was, een hoek, waarbij het onderste zeil een behoorlijke windbelemmering heeft. Dus knalde het zeil op het ene moment op het hek, direct erna bolde het weer op als een stormfok op een zeilboot, rukkend aan kikkerlussen en zwichtlijnen. Het ging er zo wild aan toe, dat een aantal uitgedroogde hekwiggen uit de roede vlogen. "Als dat zo doorgaat, krijgen we brokken", was mijn conclusie, terwijl mijn vrouw, die de zeilen zelf had gemaakt, dacht: "Daar gaat m'n werk!" Je grijze massa schijnt onder dergelijke omstandigheden razendsnel te werken, dat-ie door geen computer is bij te benen.

Nu kwam mijn ervaring met molens en zeker die met zeilschepen (een tweede jeugdzonde) goed van pas. Wat doe je nl. op een zeilschip in zo'n situatie?

Je laat het zeil vliegen aan die zijde, die van de wind is afgewend. Met andere woorden, ik gooide het rechteronderhoektouw los, wat tot gevolg had, dat binnen de kortste tijd ook de litsen achter de kikkers vandaan vlogen. De wind had nu veel minder vat op het zeil, al moet ik eerlijkheidshalve zeggen, dat het zeil behoorlijk sloeg en aan de zwichtlijnen rukte. Die hebben we, met ons tweeën eraan hangend, één voor één strakker gezet. Toen dit klaar was, nam de wind af en was het ergste van de bui voorbij.

Maar wat duren 10 minuten in zo'n situatie lang, ook al ben je nog zo druk bezig te redden wat er te redden valt! Na nog eens 10 minuten nam de wind zover af, dat we het zeil konden borgen, door het zwichtlijn voor zwichtlijn los te nemen en op te rollen. En dat zonder schade, afgezien dan van de hekwiggen, die er uit gevlogen waren door het geweld.

Nu nog iets over de bui zelf. We stonden heerlijk te draaien met de wind uit het zuidoosten, kracht 3 à 4. De lucht was geheel open met aan de horizon wat wazige koppen. De via Internet ontvangen weersverwachting luidde: in de loop van de middag 35 mm regen met windstoten. Tegen drie uur die middag trok de lucht in het zuidoosten tot zuidwesten heel geleidelijk dicht zonder verontrustende verschijnselen. Maar om half vier verscheen er aan de horizon een dikke bewolking, die er verdacht donker uitzag aan de onderzijde. Daarna ging alles heel snel. De lucht werd van donkergrijs behoorlijk snel eerst blauwgrijs en daarna groengrijs tot zwart. Al ras verscheen er boven de bomen langs de Vecht een prachtige afgeronde rand, voorafgegaan door een witte baard van zgn. watermannetjes, witte wolkluisen, die met hoge snelheid onder de bui door jagen. Dergelijke snel voortjagende witte wolkes zijn een goede graadmeter voor het geweld, dat aanstaande is. Net voordat de buienrand recht boven de molen was, viel de wind gedurende 1 à 2 minuten weg, maar direct daarna liep de windkracht binnen enkele seconden op tot 7 à 8, met uitschieters van 9 à 10. De wind schoot niet alleen snel uit de bui, maar kwam bovendien uit een hoek 90° (WZW) op de even daarvoor nog heersende windrichting (ZZO). De regen vloog nagenoeg horizontaal voorbij. Ook trad er bliksem op, maar dit was voornamelijk hoog in de bui. Zo werd nog weer eens bevestigd, dat iedere bui zijn eigen wind meebrengt.

Een leerzame middag voor de desbetreffende leerling, maar ook voor de molenaar!

Gerrit Pouw

althans niet in Zevenhuizen. Tot zaterdag 7 juni dan....

Op die dag draaiden de molens van de Zevenhuizer viergang niet, omdat ik die dag moest werken tot 's middags 1 uur. Op mijn werk had ik al gezien, dat het met de lucht niet goed zat. Het was benauwd. De wind was ZZO en zwak. Ik was gekleed in een T-shirt en een lichte broek, maar dat bracht geen verkoeling. Zo tegen 1 uur was duidelijk, dat de lucht begon aan te halen. Gauw naar huis, want je weet maar nooit. Eenmaal thuis borg ik spullen als tuinstoelen en andere zomerattributen snel op. Ik liep de kettingen van staart en roe na en zette het kruiad nog een spaak strakker.

De lucht had intussen ook niet "stilgezeten". Die werd van het zuiden tot in het westen inktzwart. Na een minuut of twintig werd de voorkant van het front grijs en de wolken kwamen duidelijk over elkaar heen rollend op ons af. De straatverlichting sprong overal aan, zo donker werd het.

Eerst begon de wind zachtjes te suizen en voelde je de temperatuur zakken. Een wolk van stof en vuil trok voor de bui uit; daarna volgde een regengordijn zo dicht, dat de bovenmolen niet meer was te zien. De regen kletterde tegen de daklijsten aan, alsof het water er met emmers tegelijk tegenaan werd gegooit. De kap van de molen schoof van de ene kant van de kuip naar de andere, omdat de wind er op dat moment dwars op stond. Het achtkant hoorde je duidelijk kraken en steunen in z'n houtverbindingen. Zelfs het gevlucht sprong in de ketting. "Nu komt het erop aan", dacht ik.

Inmiddels danste het water in de boezem en in de Rotte en zwiepte de wind het hoog op. De wind bulderde met een constante kracht door de polder. Later hoorde ik, dat op Schiphol tien minuten lang windkracht 10 was gemeten, orkaankracht dus! Na een half uur schoot de wind naar het westen en werd de lucht helder. Daarna zakte de wind net zo snel af als hij gekomen was. Het front was gepasseerd. In de omgeving was menige boom tegen de grond gegaan; sommige gewoon afgebroken, andere compleet "gerooid".

's Avonds zaten we weer in de tuin en was het een mooie zomeravond, alsof er niets was gebeurd. Later in de week hoorde ik, dat het bij sommige molenaars knap spannend was geweest, met klapperende zeilen of gekraakte heklatten. Zo zie je maar weer, dat je beter vroeg kunt stoppen dan te laat, want het heel houden van de molen is ook een taak van de vrijwillige molenaar.

Jan Spruit

ZATERDAG 7 JUNI (4)

In de weerberichten van de voorgaande dagen sprak de nieuwslezer over stevige buien met kans op onweer en plaatselijk windstoten. Inderdaad liet de lucht ons in die dagen prachtige donkere wolken zien in vele kleuren en voorzien van aambeelden, maar van regen en wind kwam het steeds niet,

VIER WINDEN-MEEL - ZATERDAG 7 JUNI (5)

Zaterdag 7 juni 1997 begon voor vrijwillig molenaar René Peereboom en vrijwillig molenaar in opleiding Hans Woestenburg om 13.00 als een normale "molendag" op korenmolen "Kijkduin" te

Schoorl. De molen ligt ca. 700 meter achter de duinen en 2 à 3 km van het strand.

Een frisse zuidoosten wind, kracht 4, net genoeg om te kunnen malen, ondanks de windbelemmering door de bomen aan de oostkant. De weersverwachting vermeldde alle mogelijkheden, behorend bij een zuidoosten wind in het late voorjaar....regen, rukwinden, onweer.... Opletten dus!

Het malen van tarwe ging, met vier volle zeilen op de wieken, maar net. Langzamerhand nam de bewolking toe. Om 15.00 uur - we zaten net koffie te drinken - stond de molen ineens stil, dus wij naar buiten om te kijken, wat er gebeurde.

Ja hoor, binnen een minuut draaide de wind van zuidoost naar noordwest. De vang opgelegd, de pal erin en de zeilen weggehaald. Daarna keken we het maar eens even aan. Ineens ging, zonder enige reden, het alarm van mijn auto af....

Na een kwartier hebben we de molen maar omgehaald naar het noordwesten en weer opgezeild met vier volle. De wind was iets in kracht toegenomen, waardoor het malen iets beter ging, maar toch stelde het nog steeds niet veel voor. We hielden het weer intussen scherp in de gaten. In het westen waren de wolken boven het strand donkergrijs, maar eigenlijk leek er niets aan de hand. "Als we geluk hebben, drijven de wolken en regenbuien langs het strand en merken we er niets van", dacht ik.....

Toch begon het wat te druppelen. Ineens een donderslag op grote afstand. Dus: vang erop, bliksemafleider vast, eerste zeil weghalen. Bliksemafleider weer los, vang ophalen, volgende eind voor, vang erop, bliksemafleider weer vast en begonnen met het weghalen van het tweede zeil. Terwijl ik daarmee bezig was, dacht ik "Toch link met een nat zeil in je handen bij onweer". En toen begon het.....

Bliksem in het zuiden en plotseling een loeiende wind uit het zuiden. Ineens vloog het zeil van de wiek en zag ik het wiekenkruis (met de wind erachterop) met kleine rukjes achteruit draaien. Terwijl ik vocht met het zeil, schreeuwde ik naar Hans: "Pal erin!" Dat deed Hans onmiddellijk en zette ook nog de roede met een ketting vast (perfect gereageerd). Ondertussen kreeg ik het zeil achter de roede en kon ik het klampen. Toen begon het keihard te regenen en te stormen. De twee overige zeilen zaten echter nog op het bovenste en op het linker end. Ze stonden bol. Wij naar binnen om te schuilen. De wind loeide met kracht 9 à 10 om de molen en de regen vloog horizontaal voorbij.

Ik ben toen in de kap gaan kijken, hoe de molen zich hield. In de zeventien jaar, dat ik met molens bezig ben, had ik nog nooit zoiets meegemaakt. Het bovenwiel bewoog heen en weer. Nu eens werd de pal zodanig tussen de kammen gedrukt, dat het kraakte, dan weer, als de wind even iets afnam, probeerde de vang de overhand te krijgen. De vangbalk, 3 meter lang met op het achtereinde ervan een oude halssteen (60 kg?) als ballast, wipte op en neer als een hengel, waaraan een grote vis hangt. Elke keer dat de kammen van het bovenwiel tegen die van de pal ramden, werd de as zo'n 3 cm uit de pensteen gelicht. De molen verweerde zich in z'n

eentje tegen de weergoden en deed dat goed. Een indrukwekkend gezicht, maar ik was er niet blij mee. Als er iets zou bezwijken, zou ik onder zulk geweld helemaal niets kunnen doen. Ik ging weer naar beneden en vertelde Hans, dat er boven in de kap iets te zien was. Hans ging naar boven en kwam niet lang daarna diep onder de indruk weer beneden.

Na twintig minuten was het ergste voorbij en nog tien minuten later scheen de zon weer. De wind was intussen weer noordwest! De twee overige zeilen hebben we toen weggehaald. De lussen waren voor een deel helemaal strak getrokken en er was slechts één hoektouw los. Verder was er niets beschadigd! We hebben de molen toen verder vastgezet en beveiligd. De molen had het samen met de molenaars gered tegen dit extreme natuurgeweld. Een tevreden gevoel.

O ja, die middag hebben we 35 kg "vier winden-meel" geproduceerd, ongeveer veertig bezoekers ontvangen en een omzet van f 52,30 geboekt. Een echte "topdag" dus!

René Peereboom

De "Kijkduin" te Schoorl

Fa. J. J. Vendrig & Zn.

GROOT- EN KLEINVERPAKKING

VENDRIG'S PAPIERENZAKKEN VOOR UW BAKKERSMEEL:

Wij leveren zakken van

1-30 pond.

Zakken van 25 kg.

Wit en bruin.

Het bedrukken van de zakken met uw

eigen molen is mogelijk.

Bel geheel vrijblijvend voor onze

concurrerende prijzen.

Julianalaan 15

3417 GJ Montfoort

Tel. 0348-471521

Fax. 0348-471512

Bij het bureau van de vereniging De Hollandsche Molen is een vacature ontstaan voor een

MEDEWERKER TECHNIEK EN BIOTOOP (M/V)

Werkzaamheden:

- het adviseren van particuliere moleneigenaren, molenorganisaties, overheden en anderen bij het restaureren en onderhouden van molens;
- het signaleren van bedreigingen van de inrichting van de omgeving van molens (de biotoop); het opstellen van reacties en het ondernemen van acties;
- het ondersteunen van de Technische Commissie en de Werkgroep Molenbiotoop van de vereniging, alsmede het deelnemen daaraan.

Aan de kandidaat gestelde functie-eisen:

1. opleiding minimaal op HBO-niveau (bij voorkeur HTS-bouwkunde);
2. juridische kennis op het gebied van de ruimtelijke ordening en de daarmee samenhangende procedures strekt tot aanbeveling;
3. het in bezit hebben van het getuigschrift vrijwillig molenaar, dan wel de bereidheid hebben de opleiding tot vrijwillig molenaar te volgen;
4. goede communicatieve eigenschappen, zowel schriftelijk als mondeling;
5. in staat zijn om de vereniging te vertegenwoordigen in voorkomende gevallen.

Geboden wordt een full-time dienstverband van 36 uur per week met een tijdelijk contract voor één jaar met de mogelijkheid tot verlenging voor onbepaalde tijd. Salariëring geschiedt overeenkomstig het Reglement Arbeidsvoorwaarden van De Hollandsche Molen.

Op verzoek kan een informatiepakket met profielbeschrijving worden opgevraagd. Voor nadere informatie kunt u u wenden tot de heer L.M. Endedijk, directeur van De Hollandsche Molen, tel. 020-6238703/6979735 (privé). Sollicitaties moeten vóór 1 oktober a.s. worden gericht aan De Hollandsche Molen, Sarphatistraat 634, 1018 AV Amsterdam.

OPVOLGING VAN GERBRAND DE VRIES

Verschillende verontruste leden, onder wie biotoopwachters, hebben ons benaderd i.v.m. de opvolging van Gerbrand de Vries als medewerker biotoopzaken in dienst van De Hollandsche Molen. Gerbrand bereikt binnenkort de pensioengerechtigde leeftijd en verschillende biotoopwachters hebben de indruk gekregen, dat hij geen opvolger zal krijgen. Dit blijkt echter onjuist te zijn. Al eerder heeft het Gildebestuur bij het bestuur van DHM aangedrongen op een adequate opvolging. N.a.v. de geruchtenstroom hebben we in juli het bestuur van DHM naar de actuele stand van zaken gevraagd. Ons is toen (opnieuw) verzekerd, dat er wel degelijk een opvolger zal komen. Wel zal er waarschijnlijk een periode (naar wij hopen slechts een korte) liggen tussen het vertrek van Gerbrand en het in dienst treden van zijn opvolger, want zowel onderbezetting op het bureau als zorgvuldige voorbereiding met zowel de Werkgroep Molenbiotoop als de Technische Commissie (het tweede aandachtgebied van Gerbrand) hebben tot vertraging geleid. Het dagelijks bestuur van DHM heeft ons echter verzekerd, dat het zich zal inspannen om zo snel mogelijk een geschikte opvolger aan te stellen. In de tussenliggende periode zal er altijd iemand op het kantoor zijn, die voor biotoopzaken als waarnemer optreedt. Elders in deze Gildebrief is de advertentie voor een nieuwe Medewerker Tecniek en Biotoop geplaatst. Ook Gildeleden worden dus uitgenodigd te solliciteren.

Het bestuur

UITNODIGING

De leden van de afdeling Groningen en overige belangstellenden worden hierbij uitgenodigd voor de

NAJAARSBIJEENKOMST op zaterdag 4 oktober a.s. om 14.00 uur

in/bij de molen "De Korenbloem", Wedderweg 25 te Vriescheloo. Na de ontvangst met koffie/thee en cake is er gelegenheid tot het stellen van vragen, het maken van opmerkingen en een gedachtenwisseling over diverse Gildezaken.

Daarna biedt de afdeling de aanwezigen nog een consumptie aan. Vervolgens kunnen we De Korenbloem (vrijwillige molenaars Jan Hazelhoff en Harm Prenger), de poldermolen Weddermarke (vrijwillig molenaar Joop Bierhof) en de unieke Wipzaagmolen te Wedderveer van de heer Arnold Dost bezoeken.

namens het afdelingsbestuur, Bé Oomkens

GRONDLEGGERS GILDE NA 30 JAAR HERENIGD

Op 10 april jl. vond in Leiden een heel bijzonder treffen plaats van de acht mensen, die in 1967 de aanzet gaven voor de totstandkoming van een opleiding tot vrijwillige molenaar: Piet Groot, Jos Gunneweg, Piet de Jong, Gerrit Keunen, Dick Prins, Frans Verra, Klaas Zaal en Eric Zwijnenberg. De laatste doet verslag van deze bijeenkomst:

Enige tijd geleden ontvingen wij, de "acht mannen van het eerste uur", van het bestuur van het Gilde een uitnodiging om ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het Gilde onze bijeenkomst van 14 oktober 1967 nog eens "over te doen". Laat ik eerst even iets vertellen over die gedenkwaardige dag in 1967. Dick Prins had toen het initiatief genomen om met enkele mensen bij elkaar te komen en een briefje gemaakt met een zevental punten, die aan de orde zouden moeten komen. Dat briefje circuleerde onder een aantal molenliefhebbers, en zo kwamen wij dan op die zaterdag in 1967 op het station in Leiden bij elkaar. We liepen naar het café-restaurant "Het Karrewiel" in de Steenstraat en daar spraken we met elkaar over de mogelijkheden om met molens te gaan draaien en het vak te leren van (oud-)vakmolenaars. Het eerste van de zeven punten van Dicks lijstje was: "Is het mogelijk een groep jongere amateur-molenaars op te richten?". Andere punten: "Zou het mogelijk zijn om de diverse overheidsinstanties en stichtingen te overtuigen en over te halen tot medewerking aan het laten draaien van stilstaande gerestaureerde molens?" en: "Kunnen we een soort bewijs van bekwaamheid verkrijgen om met een molen te mogen malen?"

Nadat we, onder het genot van een panne(n)koek enkele uren over dit soort zaken hadden gesproken, zijn we 's middags nog enkele molens gaan bezoeken.

Het idee van het Gilde-bestuur om ons deze bijeenkomst van 30 jaar geleden te laten herhalen vond direct weerklank bij alle betrokkenen. Het is toch wel iets bijzonders, vind ik, dat alle acht mensen van toen nog steeds actief zijn in de molenwereld, en dat ook alle acht het een leuk idee vonden nog eens bij elkaar te komen. Helaas bestond café-restaurant Het Karrewiel niet meer (veranderd in een of andere pizza-hut), maar vlak erbij ligt het vermaarde pannenkoekenrestaurant "Oudt Leyden" (in 1967 was dat te deftig voor ons), en daar mochten we ons nu opnieuw te goed doen aan een pannenkoek.

Het weerzien was grandioos. Sommigen van ons hadden elkaar al heel lang niet meer gezien, soms in geen 20 jaar, maar alle acht bij elkaar, nee, dat was echt in 30 jaar niet meer gebeurd. Er viel natuurlijk over en weer vreselijk veel te vertellen. Piet Groot, toen nog Noord-Hollander, is nu actief rond de molens in Winsum (Gr.), Jos Gunneweg is een spil rond de molens in Schiedam, Piet de Jong zit op de Westermolen in Dalfsen, Gerrit Keunen heeft dagelijks met molens te maken bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Dick Prins maalt enige dagen per week op de Eersteling in Hoofddorp, Frans Verra werkt bij molenmaker Verbij en is sinds kort molenaar op molen no. 2 van de viergang in Aarlanderveen, Klaas Zaal zit al weer meer dan 25 jaar op molen F van de Zijpe en Hazepolder, en zelf

De 8 "mannen van het eerste uur" na 30 jaar weer bij elkaar, in molen "De Put" in Leiden. V.l.n.r. Piet de Jong, Eric Zwijnenberg, Dick prins, Klaas Zaal, Gerrit Keunen, Frans Verra, Piet Groot en Jos Gunneweg. Foto: Philip Pijnnaken

Het was inmiddels donker geworden en De Put stond er in het floodlight, met vier volle zeilen draaiend, werkelijk schitterend bij. Wat een machtig gezicht! Ook tijdens ons bezoek aan De Put haalden we nog heel wat herinneringen van vroeger op. Uiteindelijk was het al tegen elven, toen we afscheid van elkaar namen en huiswaarts keerden.

Het was een zeer geslaagd initiatief van het Gildebestuur om ons na 30 jaar te herenigen! Hartelijk dank!

Eric Zwijnenberg

UITNODIGING

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Noord-Holland, nodigt leden en belangstellenden uit voor de

CONTACTAVOND op vrijdag 31 oktober om 20.00 uur

in de Molenzaal van sportcomplex Hoornse Vaart te Alkmaar, nabij station Alkmaar-Noord.

Eric Zwijnenberg vertoont films uit 1970 en vertelt over paltrokmolen "De Gekroonde Poelenburg" te Zaandam en de grafelijke torenmolen te Zeddam. De zaal is open om 19.30 uur.

Th.P. van den Nieuwendijk

bemaal ik nog steeds de Wimmenumermolen in Egmond. Het is toch wel opmerkelijk dat ieder van ons de molens trouw is gebleven. Klaas Zaal merkte nog op, dat er zich onder de vrijwillige molenaars nu een fenomeen gaat voordoen, dat van oudsher alleen bij vakmolenaars voorkwam: het van vader op zoon overgaan van de liefde voor molens; Klaas Zaal junior (nu 12 jaar) is al net zo gek van molens als zijn vader en draait er zijn hand niet voor om om een zeil voor te leggen!

Wat ons natuurlijk niet ontging tijdens deze bijeenkomst, was, dat we niet meer die jonge jongens uit 1967 waren.... de foto's van toen laten wel even wat andere gezichten zien dan die in 1997! Maar ja, wat wil je, dertig jaar ouder allemaal!

Frans Verra bleek over een fenomenaal geheugen te beschikken en wist zich allerlei details uit die beginjaren te herinneren, die wij al lang vergeten waren. Kostelijk, zo'n reünie! Maar het mooiste gevoel en de meeste voldoening hadden wij natuurlijk wel over het feit, dat de ideeën van toen zo zijn aangeslagen en dat de vrijwillige molenaars nu alom worden erkend. De zeven vragen uit de brief van Dick Prins uit 1967 nog eens over lezend, kom je tot de conclusie, dat al die vragen nu positief beantwoord kunnen worden en dat alles, wat toen werd geopperd, is gerealiseerd. Dat gaf ons alle acht toch wel erg veel voldoening.

Net als in 1967 zijn we na afloop van onze panenkoekenmaaltijd nog "op excursie" gegaan en wel naar de (nieuwe) standermolen De Put in Leiden. Wie van ons had 30 jaar geleden kunnen denken, dat er vlak bij de plek van ons samenzijn nog eens een nieuwe standermolen zou verrijzen en dat die bemalen zou worden door een vrijwillig molenaar? Die enthousiaste vrijwilliger (Philip Pijnnaken) was in '67 zelfs nog niet eens geboren!

EEN GRENSOVERSCHRIJDENDE EXCURSIE

Op zaterdag 12 april jl. hield de afdeling Gelderland van het GvVM de voorjaarsexcursie. In het AC Restaurant te Beugen verzamelden zich 55 deelnemers, die na het nuttigen van een kop koffie of thee een routebeschrijving in ontvangst konden nemen. Deze zou hen leiden langs verschillende molentypes, maar ook naar aanverwante bedrijven, die hun bestaansrecht voor een groot deel te danken hebben aan molens.

Als eerste molen bezochten we de "Gerarda" te Heijen en hier konden we goed zien, hoe een acht-kante bergmolen opgebouwd (1950) en in goede staat gehouden kan worden door het hergebruiken van andere molenonderdelen. Voorbeelden hiervan zijn de staartconstructie (opgebouwd uit een oude Fransen-roede als staart en andere oude roeden als korte en lange spruit) en de drempel in de toegangsdeur (oude Pot-roede).

Ons tweede doel was de ronde stenen beltmolen "Nooit Gedacht" te Afferden. In deze korenmolens konden we naast zaken als fokwieken met reguleurkleppen, slagstuk, regengoot onder de kap en stenen kruivloer, een indruk krijgen van de werkzaamheden in molenmakersbedrijf H. Beijck. Een presentatiescherm, oud en nieuw molenmakersgereedschap tezamen met de uitleg en informatie van Paul Groen gaven ons een beeld van het ambachtelijk vakmanschap, dat de molenbouwers moeten hebben. Het is namelijk geen eenvoudige klus om het staande en gaande werk van de verschillende wind- en watermolens te renoveren of geheel nieuw op te bouwen met al die verschillende grondstoffen als hout, steen, smeedijzer, riet e.d., welke elk op hun eigen specifieke manier dienen te worden bewerkt.

Hierna gingen we de grens over naar het Duitse Geldern, alwaar we een bezoek brachten aan de firma H. van Hees. Dit (familie)bedrijf maakt kunstmaalstenen en levert blauwe stenen voor wind-, water- en motormolens. Na een inleidend verhaal over de geschiedenis van het bedrijf vertelde de heer Van Hees, hoe een kunststeen wordt gemaakt.

Een kunststeen wordt opgebouwd uit een maallaag en een ballastlaag. In de maallaag komt het scherpstel te zitten, dat men nodig heeft om het maalgoed te kunnen malen, transporteren (en afkoelen). Deze laag slijt bij het malen langzaam weg en wordt dan door middel van het billen (scherpen van de steen) weer van de gewenste kerf/uitslagvorm voorzien. De ballastlaag geeft de looper het gewenste gewicht (om voor de benodigde druk op het maalgoed te zorgen) en de ligger voldoende massa om stabiel te zijn en om de steenbus (bolspilager) vast te houden.

De maallaag van een steen met zachte uitslag wordt opgebouwd uit gebogen segmenten van verschillende hardheid. Hierbij wordt de kerf (maalbalk) gemaakt van hard materiaal en de uitslag van enerzijds halfhard en anderzijds zacht materiaal. De toegepaste

materialen (o.a. kwarts en amaril) en de eventuele verhouding hiervan wordt weer gekozen, afhankelijk van het te malen maalgoed. Ook van invloed op die verhouding is, of men het maalgoed met het steenkoppel gaat breken, malen of uitmalen.

Als men weet, welk scherpstel men op de stenen wil hebben, stampt men een laag steenmateriaal van harde kwaliteit op een gebogen plaat, die dezelfde vorm heeft als de te vormen kerven. Direct hierop brengt men dan de laag van het halfharde materiaal aan, waarna het geheel kan uitharden. De op deze manier gevormde segmenten gebruikt men dan voor het samenstellen van de maallaag.

Op een te voren in een kuip gestorte ballastlaag (welke bij een looper is voorzien van de balanceer- en kraangatbusjes) worden de segmenten straalsgewijs rond het kropgat van de steen gegroepeerd en met behulp van een speciale specie aan elkaar gehecht. Deze specie is de zachte laag in de uitslag en vormt de vijlkant van het scherpstel, die het meest gebild dient te worden. In de looper komen dan nog de uitsparingen voor de rijschoenen en in de ligger die voor de oren van de steenbus. Als de steen is uitgehard, komen er nog ijzeren banden omheen. Bij kunststenen met een zachte uitslag kan men het scherpstel niet meer veranderen, omdat dit door de steenfabrikant in de opbouw van de segmenten is vastgelegd.

Ook het maken van massieve kunststenen werd ons uitgelegd. In het magazijn konden we een dergelijk (16-er) koppel bewonderen. Van zulke massieve kunststenen is de maallaag van één en dezelfde hardheid. Dit heeft als voordeel, dat men er zelf elk gewenst scherpstel in kan aanbrengen. De ook aanwezige molenaar H. Titulaer vertelde over en toonde de grondstoffen, die men gebruikt bij het maken van de stenen en ook die voor de kleinere kunststenen, welke worden toegepast in hand- of motorkoppeltjes voor huishoudelijk gebruik.

We kregen zo langzamerhand honger. Daaraan zou iets worden gedaan op ons volgende reisdoel: de "Probiertube" in het "Backhaus" te Walbeck. Hier werden we ontvangen door de voorzitter van de "Förderverein Steprather Mühle" en konden we genieten van de huisgemaakte producten, waarvoor het benodigde meel wordt gemalen in de naast het gebouw staande torenmolen. Deze was door H. Titulaer intussen opgezeild en kwam langzaam in beweging. Nadat we de inwendige mens hadden gesterkt, gingen we dan ook snel de molen in om te zien, hoe een stuk zelfwerkzaamheid van de verenigingsleden van de stilgevalen molen weer een levend monument had gemaakt.

Vanuit Walbeck reden we weer terug naar Nederland en kwamen we terecht in Arcen. Daar gingen we op bezoek bij de "Wijmarsche watermolen". Deze molen is na een grondige restauratie weer dagelijks in bedrijf als graanmaalterij en -branderij. De molen beschikt over drie koppels stenen, welke

door middel van twee waterraderen en een hoofdzakelijk gietijzeren gaande werk worden aangedreven. Afhankelijk van de waterstand bij de molen, wordt het bovenslagrad of het onderslagrad in bedrijf gesteld. Is de waterstand laag, dan gebruikt men het bovenslagrad, anders het onderslagrad. Het meel wordt of door de plaatselijke bakkers tot brood verwerkt, of het gaat naar de stookvloer in deze watermolen. Daar wordt uit tarwe, gerstemout en water een beslag gemaakt, dat men in stappen gaat verwarmen. Hierbij wordt het zetmeel uit het graan omgezet in moutsuiker, die op zijn beurt, doordat gist wordt toegevoegd, weer wordt omgezet in alcohol. Deze alcohol verdampt men bij 80° C in de **ruwbrandketel** en laat men in een koeler weer condenseren tot een vloeistof, die een alcoholpercentage heeft van 25%. Een tweede distillering in de **fijnbrandketel** levert een moutwijn op met een alcoholpercentage van 50%. Deze wijn wordt enkele weken in tanks opgeslagen om op smaak te komen. De kruidenmeester gebruikt deze moutwijn en andere smaakmakers (sinaasappelschillen, aspergeschillen, bessen e.d.) voor het maken van extracten. Moutwijn en extracten worden volgens geheime recepten verwerkt tot verschillende natuurzuivere producten.

Na de rondleiding konden we in schenkerij "De IJsvogel" nog nagenieten van een borrel met graanjenever, aspergelikeur, kruidenbitter, olde wieven-sap of iets dergelijks en dat lieten de molenvrienden zich natuurlijk niet ontgaan. Rond 17.00 uur kwam een einde aan deze grensoverschrijdende en interessante excursie.

Petro van Doorne

GESLAAGDEN VOORJAAR 1997

Woensdag 7 mei op "'t Nupke" te Geldrop: J.A. van Beek uit Waalre en C.L.H. Damen uit Waalwijk.

woensdag 14 mei op "De Blauwe Reiger" te Haaf-ten: C.H.A. Pinkse uit Doetinchem en E.H. Smid uit Tiel.

donderdag 22 mei op "De Korenschoof" te Noordlaren: H. Kraak uit Eenrum, J. de Jong uit Stiens en B.J. Scholten (praktijk) uit Paterswolde.

vrijdag 23 mei op "De Hoop" te Garsthuizen: E.B. Pol uit Mensingeweer, S. Zijlstra uit Eenrum, K. Woltman uit Eenrum en A. Doornbosch uit Adorp.

donderdag 29 mei op "De Hoop" te Giesbeek: J. van Krieken uit Doetinchem, J.F.Th. Reesink uit Eibergen en H.J. Rietberg uit Marienvelde.

maandag 2 juni op "De Windvang" te Goedereede: W.Th.C.M. Ziekman uit Oude Tonge, R.L.H. Bax uit Uppel, G.A. Plugge (theorie) uit Den Helder en M.A.P. Verweijmeren uit Nootdorp.

maandag 9 juni op "De Zaandplatte" te Ruinen: U. Ottes uit Ane, W.F. Lohuis uit Anerveen, G. Huising uit Coevorden en M.A. ter Riet (theorie) uit Goor.

copperant 't y coatings b.v.

Het meest complete onderhoudsprogramma voor uw molen.

Copperant biedt alles wat uw molen nodig heeft, zoals:

- Kleurcopperant, vochtregulerende houtbescherming in de bekende molenkleuren.
 - PPP roestwerende verf in diverse molenkleuren.
 - Hydrolin zwaardoek, in diverse molenkleuren, voor uw molenzeilen.
 - Houtworm copperant 330.
 - Plens 70, muurimpregneringsmiddel, overschilderbaar.
- En nog vele andere onderhoudsproducten.

Bel voor meer informatie: Zijlstra & Co Verf b.v. 058-288 77 00

Toen Hugo de Groot, Rembrandt van Rijn, Michiel de Ruyter, Floris de Vijfde, Jacoba van Beieren, Willem van Oranje en Wim Kok nog geboren moesten worden, draaiden er al molens! Alle figuren uit de vaderlandse geschiedenis hebben standerdmolens zien draaien. Net als wij nu nog. Een molen is een levend cultuur-historisch monument. Nog vandaag de dag laat de (standerdmolen) zien, hoe er 800 jaar lang meel werd geproduceerd. Er is geen enkel ander monument, dat deze prestatie ook maar benadert. Een molen is uniek. Een molen verdient het, goed gezien te worden. Hij behoort de aanblik van een dorp, een stadsdeel of een polder te beheersen. Dát verbetert de landschappelijke waarde en bevordert het toerisme. Een draaiende molen trekt mensen aan en brengt dus leven. Maar een molen, die van z'n krachtbron (de wind) wordt beroofd, staat stil en is dood. De (vrijwillige) molenaar heeft afgehaakt en zoekt een andere molen. Iedere molen zou een *molenbeschermingszone* moeten krijgen.

Wanneer U als biotoopwachter of gewoon als (vrijwillige) molenaar "Uw" molen moet verdedigen tegen opdringende gemeentelijke bestemmingsplanmakers, planologen, groenstrookvoorzieners, projectontwikkelaars, ecologische verbindingzonnemakers en andere windbelemmeringsveroorzakers, is het nuttig om behalve de gewone argumenten tegen windbelemmering ook bovengenoemde zaken in de strijd te werpen. Immers, dat alles bij elkaar behelst de molenbiotoop.

Bewoners in de buurt van molens gebruiken vaak het argument, dat de molen zo'n mooi uitzicht biedt, zodat ze erg "op de molen gesteld zijn" en dus van molens houden. Dat is geen molenliefde, maar egoïsme, of apenliefde. Het zijn loze argumenten, die het welzijn van de molen (die z'n werk moet kunnen doen) in feite benadelen. Op die manier kunnen die aapachtigen de noodzakelijke verplaatsing van een molen blokkeren (b.v. die van de Geestmolen te Alkmaar). Zo is destijds ook "De 1200 Roe" in Amsterdam nooit verplaatst, hetgeen wel de bedoeling was. De bewoners van een nieuwe *flat* bij de molen wilden, dat-ie bleef staan.

Het is natuurlijk mooi, dat er zoveel (gemeenschaps)geld wordt uitgegeven aan molenrestauraties (zie b.v. het artikel over de Gaaspermolen in dit nummer), maar te vaak is men stekeblind voor de molenbiotoop.

Dat is net zoiets als het herbouwen van bruggen over gedempte sloten!

Nederland één groot bos

Volgens de geschiedenisboekjes was Nederland vroeger één aaneengesloten bos. Menige natuurbeschermingsorganisatie lijkt daarnaar terug te streven met als motto "Laat de natuur haar gang gaan". Het doet me denken aan Batavieren en Kaninefa-

ten. Maar zonder flauwe kul - Was Nederland vroeger een bos? Oude bronnen en zeer oude bomen vertellen een ander verhaal.

Bij het op diepte houden van de Waal baggert men met enige regelmaat eiken boomstammen op, die tussen de 6000 en 8500 jaar oud blijken te zijn! Vorig jaar kwamen er bij Keekerdijk weer een paar boven water. Nader onderzoek aan die bomen ontcrachten de mythe, dat Nederland langdurig overdekt was met bomen.

"Klopt niet", zegt Frans Vera (niet te verwarren met Frans Verra, molenmaker en molenaar van molen 2 van de Aarlanderveense viergang). Frans Vera, met één r, werkt bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Hij zag, dat de opgebaggerde eiken geen takloze rechte stammen hadden, maar daarentegen direct al boven de wortels zijtakken hadden. Die lage takken wijzen erop, dat de eiken solitair stonden, in een open landschap dus. Verder was door het juist interpreteren van in de bodem aangetroffen stuifmeelkorrels al gebleken, dat van een "bos" geen sprake is geweest. "Je had groepen bomen, struiken en lege vlakten, waarop oerrunderen, paarden en edelherten graasden, een zeer gevarieerd landschap", aldus Vera. En dat de laatste (Middeleeuwse) wildernissen ook niet uit aaneengesloten bos bestonden, was al uit oude verslagen van ontginningen aan het licht gekomen.

Het oude idee van een aaneengesloten bos werd volgens Vera ook in de hand gewerkt door de termen "woude" of "wald" ("wolde"). Denk aan plaatsnamen als Belling-, Garmer-, Roder-, Krops- of Zuidwolde, of aan Dam-, Kat-, Hazers-, Schelling- of Rijnsaterwoude. Wij denken daarbij aan "bos", maar het betekent feitelijk "wildernis". Trouwens, als de vroegere bosdichtheid van Nederland zou moeten blijken uit dit soort plaatsnamen, dan komt U misschien op andere gedachten door het veel groter aantal plaatsnamen, dat eindigt op "veen". "Als heden ten dage op een perceel de landbouw wordt afgeschaft, wordt dat perceel meestal bebost, hoewel het net zo goed op een andere manier zou kunnen worden ingericht. Misschien moeten we daar weer dieren laten grazen om het oude gevarieerde landschap, met z'n vlakten, weer terug te krijgen", zegt Vera tenslotte.

Zuurstof

In het veertiendaags tijdschrift van "Waterschapsbestuur en Waterschapsbeheer" van mei 1997, schrijft een bomendeskundige, P.A.M. Floris, over bomen in bermen. Hij schrijft, dat bomen langs wegen een zonwerende, verkeersgeleidende, snelheidsbeperkende, wind beschermende, coulissenbepalende en een ecologisch verbindende werking (kunnen) hebben. Wat "wind beschermend" betekent, ondervinden wij als molenaars dikwijls maar al te goed. Maar wat "coulissenbepalend" en "ecolo-

gisch verbindend" nu precies inhoudt, werd mij uit het artikel niet erg duidelijk. Wel werd duidelijk, hoe je het beste die bermbomen kunt planten, onderhouden, snoeien, kappen enz. Voor ons molenaars minder interessant, behalve dan het kappen en de opmerking, dat het snoeien van dikke takken en het doorzagen van dikke wortels slecht is voor de stevigheid en de groei....

Aan het slot van z'n betoog schrijft Floris:

"Bomen worden veelal als eerste geroemd om hun capaciteit om uit lucht, water en meststoffen zuurstof te produceren. Dit "afvalproduct" van de groei wordt echter voor 100% weer gebonden aan de koolstoffen, waarvan de boom is gemaakt, nadat deze dood is gegaan. Uiteindelijk rot al het hout weg en is er per saldo geen zuurstof over. Zo werkt de natuur: van nul naar nul (kringloop der stoffen in de natuur)."

Fijn om nu ook uit een onverdachte bron te vernemen, dat bomen per saldo geen zuurstof leveren. De voornaamste leverancier van zuurstof is het plankton, dat in de oceanen zweeft. Meer hierover in de Gildebrief van december 1996.

Peter de Moes

VRIENDEN VAN DE GORCUMSE MOLENS

OVER HET AANBRENGEN VAN DE HOEP

Een gewaarschuwd man (molenaar) telt voor twee!

De laatste jaren wordt bij restauratie of vervanging van bovenwielen als bekleding van die bovenwielen een hoep gebruikt. Het nieuwe type hoep bestaat in wezen uit een grote brede spijlband. Ogenscheinlijk een mooie constructie, ware het niet, dat de praktijk heeft uitgewezen, dat er een groot gevaar in schuilt.

Om een en ander duidelijk te maken, zullen we eerst eens bekijken, hoe men vroeger en ook nu nog wel een hoep aanbracht rond het bovenwiel. Deze werd eenvoudigweg om het wiel getrokken en daarop vastgezet met in taan gesmeerde nagels met een verzonken kop. Later gebruikte men hiervoor korte dikke houtschroeven, eveneens met een verzonken kop. Een uiterst betrouwbaar systeem, met als enig nadeel, dat zo'n nagel of schroef zich een enkele maal loswerkte, omhoog kwam en lelijke voren trok in het wrijvingsoppervlak van de vangblokken. Maar daarbij verried deze nagel of schroef zich snel, doordat er dan houtschraapsel op de kruisoldervloer en/of op de vangbalk terecht kwam. Het is dus begrijpelijk, dat men heeft gezocht naar een oplossing voor dit euvel.

Daarom brengt men de hoep tegenwoordig vaak aan door hem met behulp van één of twee spijkopelingen rond het wiel te klemmen. Door de spijlen goed aan te drijven en daarna tegen zich loswerken te borgen, wordt de nieuwe hoep als het ware om het wiel gekrompen.

Wat is nu het grote gevaar van deze bevestiging? Het gevaar schuilt in het feit, dat de hoep uitzet onder invloed van de wrijvingswarmte, die ontstaat tijdens het vangen. Stel, dat het bovenwiel een diameter heeft van 3 meter (en dus een omtrek van ca. 10 m) en dat de hoep om het wiel is gekrompen bij een omgevingstemperatuur van 15 °C. Als we bij een harde wind straf en relatief langdurig (ca. 10 sec.) moeten vangen, loopt de temperatuur in de hoep behoorlijk op, soms tot wel 200 °C! Dat is eigenlijk nog niet eens extreem hoog. Onder invloed van deze hoge temperatuur gaat de hoep uitzetten, d.w.z. hij wordt langer en de diameter wordt groter. De uitzettingscoëfficiënt van staal is 0,00116. Dit betekent, dat in ons geval de lengte van de hoep dan zal toenemen met ca. 3 cm en de diameter met ca. 0,8 cm.

Gaat er bij u al een lichtje branden over de mogelijke gevolgen hiervan? Wordt na het tot stilstand komen van het wiekenkruis de vang niet meer gelicht, dan zal er waarschijnlijk niet veel gebeuren. Alles zal weer afkoelen tot de omgevingstemperatuur. Maar wat gebeurt er met de hoep, als de vang direct na het tot stilstand komen van het wiekenkruis weer wordt gelicht, b.v. om het volgende end beneden te krijgen voor het klampen van het zeil. De door de hoge temperatuur langer geworden hoep is los komen te zitten rond het bovenwiel en kan door de hellende stand van het bovenwiel wegschuiven in de richting van de penbalk. Een andere mogelijkheid is, dat de vangblokken de hoep weliswaar op z'n plek houden, maar dat het bovenwiel binnen de hoep kan blijven doordraaien! De molen gaat dan niet door de vang, maar door de hoep!

Dit is geen bangmakerij of een sprookje, want in de praktijk is het al eens voorgekomen onder de genoemde omstandigheden. De remedie tegen dit euvel is het toch op enkele plaatsen bevestigen van de hoep aan het bovenwiel. Dit kan het beste gebeuren door de hoep aan beide zijanten van het bovenwiel te bevestigen met een aantal over de omtrek verdeelde zgn. oortjes.

Gerrit Pouw

MOLENWERELD - EEN NIEUW MOLEN- TIJDSCHRIFT

Molens fascineren. Veel mensen zijn geboeid geraakt door molens. Ze willen ervan genieten en ze zijn geïnteresseerd in hun lotgevallen, hun geschiedenis, hun techniek, hun cultuur én hun toekomst. Wellicht wilt ook u nog meer weten over molens en er regelmatig over geïnformeerd worden.

Goed nieuws

Dan is er goed nieuws voor u! Met ingang van januari 1998 verschijnt er een nieuw tijdschrift over molens: 'Molenwereld', een blad boordevol molens.

'Molenwereld' wil u informeren over molens in de actualiteit. Daarnaast treft u er reportages en artikelen in aan over allerlei denkbare facetten van het molengebeuren in verleden, heden en toekomst. Er is ruimte voor meningsvorming en meningsuiting. 'Molenwereld' wil ook een verbinding zijn tussen mensen en organisaties, die zich bij molens betrokken weten. Bepaalde specialiteiten krijgen eigen rubrieken. U en de molens verdienen niet alleen een tekst van niveau, maar ook beeld in de vorm van gevarieerd afbeeldingsmateriaal, zowel van nu als van heel erg toen. Kortom, 'Molenwereld' wil een boeiend lees- en kijkblad zijn over molens en alles wat ermee samenhangt.

Achter 'Molenwereld'

'Molenwereld' mag dan een spiksplinternieuw blad zijn, maar dat betekent niet, dat het een beginnelingetje is. Achter het blad staan tientallen jaren ervaring. Die ervaring is voor een groot deel opgedaan bij 'De Molenaar', het vakblad voor de mengvoederindustrie. De basis voor deze industrie werd gelegd met molens. Molens, die hun plaats in dit blad behielden. Maar de molens en de industrie raakten zover van elkaar verwijderd, dat de uitgever van 'De Molenaar' eind 1996 aankondigde met het katern molens te gaan stoppen. Daarop staken redacteurs van 'De Molenaar' de hoofden bij elkaar en besloten een maandblad over molens te gaan uitgeven via de Stichting Molenwereld. Het dagelijks bestuur van deze stichting wordt gevormd door: M.G. Coops, voorzitter en telg uit één van de oudste molenaarsgeslachten van Nederland; verder J.S. Bakker, secretaris/penningmeester, een man, van wie eens gezegd is, dat zijn kennis van molens encyclopedisch is; en tot slot W. Roose, beroepsmolenaar op korenmolens 'De Roode Leeuw' in Gouda. Zij vormen met hun grote ervaring ook de redactie van 'Molenwereld'.

Omvang en prijs

Het is de bedoeling dat 'Molenwereld' elf maal per jaar uitkomt in een omvang van minimaal 24 pagina's. De definitieve uitvoering en eigenlijk ook de prijs, zijn natuurlijk sterk afhankelijk van factoren als het aantal abonnees. De Stichting hoopt u dan ook in de toekomst nog aangenaam te kunnen verrassen, wanneer 'Molenwereld' er 'de gang in krijgt'.

De Stichting Molenwereld wil de prijs voor het blad zo scherp mogelijk stellen en bovendien de betaling zo soepel mogelijk regelen voor iedere molenliefhebber. De abonnementsprijs voor het jaar 1998 is daarom voor Nederland vastgesteld op f 97,50. Maar wij hebben ook nog enige interessante kortingsmogelijkheden: wanneer u al lid bent van 'De Hollandsche Molen', van het Gilde van Vrijwillige Molenaars of van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde, dan mag u f 5,- aftrekken van deze abonnementsprijs. Als u er eigener beweging voor zorgt, dat uw abonnementsgeld vóór 1 januari 1998 is voldaan, dan betaalt u nog minder: f 87,50. Mensen die donateur worden van de Stichting Molenwereld tegen een minimumbedrag van f 125,- ontvangen het blad geheel gratis! Mocht u desondanks een betaling ineens een te groot bedrag vinden, dan

mag u ook volstaan met het insturen van twee betaalkaarten of eurocheques, elk ter waarde van de helft van het abonnementsgeld of uw donatie. De ene kaart wordt dan door ons direct geïnd, de andere op een door u aan te geven datum, maar niet later dan 1 juni 1998. Als u achteraf een nota voor uw abonnement wilt ontvangen, vermeerderd dan het bedrag met f 2,50. U kunt uw abonnementsgeld of donatie overmaken op girorekening 4506935 (wordt nog bekend gemaakt) of bankrekening 3750.30.867 t.n.v. Stichting Molenwereld te Moerkapelle onder vermelding van uw naam en adres en gebruik maken van de antwoordkaart in dit tijdschrift. Tarieven buiten Nederland worden op aanvraag verstrekt.

Als u nog meer informatie wilt hebben, bijvoor-

beeld over advertenties of advertentietarieven, neem dan (schriftelijk) contact op met de Stichting Molenwereld, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303 of (telefonisch) met de voorzitter van de stichting, de heer M.G. Coops (tel. 0566-621086).

Opmerking redactie: Een donatie van f 125,- zal voor veel mensen een onoverkomelijk groot bedrag zijn. Donaties aan verenigingen en stichtingen liggen in de regel zo rond de f 50,-. Als we die f 50,- nu eens aftrekken van de door de Stichting "Molenwereld" gevraagde minimumdonatie van f 125,-, dan kost een abonnement op het nieuwe blad "Molenwereld" voor donateurs feitelijk nog altijd f 75,-!

BUIIG WEER TIJDENS DE 4E WESTLANDSE MOLENDAG

Net als bij de eerdere "edities" van de Westlandse Molendag begin ik ook dit jaar weer bij **De Roos in Delft**. De molen draait met vier halve zeilen. Buiten, aan de voet van de molen, zie ik menig fietser hetzij een stempel halen voor de met deze molendag verbonden fietstocht, hetzij zich inschrijven voor die fietstocht. Ik hoop maar, dat die mensen tijdens hun tocht niet zullen worden overvallen door één van de voorspelde buien. Ik klim naar boven en ontdek, dat er op de derde zolder een molenaarshut wordt getimmerd. Er is iemand bezig met de aanleg van een elektrische leiding. Op deze zolder ervaar ik altijd het duidelijkst, hoe scheef deze molen in de loop van de tijd was gezakt. De molen is tijdens de restauratie van '89-'90 door Verbij op een unieke wijze "rechtgezet". Hier, op de derde zolder, is er op het noordwesten - de richting, waarin de molen was verzakt - een extra stuk muur ingezet, zodat het gedeelte van de molen boven de derde zolder weer recht kwam te staan. Het gedeelte daarbeneden heeft men daarbij gewoon scheef gelaten. Hoe scheef, is nu goed te zien aan de vloer van de molenaarshut, die reeds is gelegd en een duidelijke hoek maakt met de eigenlijke zoldervloer.

Boven tref ik naast molenaar Bart Dooren tot mijn verrassing Leo Middelkoop, die me hartelijk omhelst. Hij maakt een rondgang langs de Westlandse molens per scooter. Ik ontmoet nog een bekende - van de theorielessen in molen De Hoop te Maassluis - , Yvonne Klein-Rouweler, die op De Roos in opleiding is. Ze is bezig met het malen van mais. Bart geeft ons koffie en vertelt, dat de mais gemalen terug gaat naar de leverancier. Dan krijg ik de onvermijdelijke sterke verhalen te horen, o.a. over de stormachtige gebeurtenissen op 7 juni jl.

De molen heeft een relatief klein spoorwiel met dubbele eiken kruisarmen, waartussen de iepen velg is geklemd. "Die dubbele kruisarmen maken de discussie over het al of niet ondersteboven geplaatst zijn van het spoorwiel dus onmogelijk", schertst Bart. De kammen zijn van groenhart. "Toch is de overbrengingsverhouding ruim 1 op 7", verklaart

Bart, "want ook de steenschijfloop heeft een kleine diameter. Moet je eens goed kijken", zegt hij, "één staaf ervan heeft een veel donkerder kleur, zodat het net lijkt, of er een staaf ontbreekt, als de steenschijf draait. Toen ik dat voor het eerst zag, schrok ik me een ongeluk en wist ik niet, hoe snel ik de molen tot stilstand moest brengen." De draagbalk van de koningsspil heeft nieuwe koppen van kunsthars gekregen, die er d.m.v. glasfiberstaven aan bevestigd zijn. Ik ontdek, dat de riem, die de reguleur aandrijft, niet op, maar om de flens van de aandrijfschijf loopt. "Dat is de zomerstand", grapt Bart, "hij loopt er echt niet af."

Met Leo klim ik hoger. De luizolder is niet hoog, zodat we enigszins gebukt moeten lopen. De luitafel heeft een flinke diameter. Het luiwerk heeft geen gaffelwiel. In de kap wijst Leo mij op een aantal interessante bijzonderheden:

- het bovenwiel is door Poland vervaardigd en heeft een metalen voering.

- de rolvloer is bevestigd aan blokkelen met een trapeziumvormige doorsnede, die zijn ingemetseld in de muur.

- de vangstok heeft op de plaats, waar hij de molen binnenkomt, een houten geleiding, zodat links/rechts-bewegingen ervan zijn uitgesloten. Dat betekent, dat ook links/rechts-bewegingen van de vangbalk zijn uitgesloten. Men hoeft er dus niet bang voor te zijn, dat de pen van de vangbalk langs de gleuf in de klink glijdt.

- de klink heeft in deze molen een zeer bijzondere vorm. Boven de gleuf is er een draai van 90° in gesmeed, zodat de gleuf nu driedimensionale afmetingen heeft gekregen en is verbreed tot een gootje van enkele centimeters lengte. Aan het uiteinde van de klink is een verdikking gesmeed, kennelijk om de zwaaiende beweging ervan een vertraging te geven.

We klimmen weer naar beneden. Bart vertelt, dat van de kap alleen de bovenas en de korte spruit nog origineel zijn; de rest is nieuw. Bij het maken van aantekeningen merk ik, dat mijn pen leeg is. Leo geeft me de zijne, maar vraagt me wel, of ik die later

weer aan hem wil teruggeven. Als we afscheid nemen van Bart, wijst hij ons nog op een speciale bijzonderheid aan de trap naar de luizolder. Daarop heeft Verbij een merkteken gezet bij de laatste spijker uit z'n oude werkplaats.

Rijswijk

Leo besluit naar de Groenlandse molen te Schip-luiden te gaan, althans, dat zegt hij tegen mij, terwijl ik op weg ga naar de **Schaapweimolen** bij **Rijs-wijk**. Met de auto kan ik niet helemaal bij de molen komen. Voor de laatste vijfhonderd meter haal ik dan ook m'n fiets uit de wagen. Als ik de molen nader, zie ik, dat er een nieuw rietdek op is aange-bracht. Molenaar Nico van Weelden vertelt me later, dat het is aangebracht over het oude rietdek heen. Daartoe moesten de duisplanken worden ver-breed. De rietdekker heeft ter versteviging ijzeren banden aangebracht, ook op de kap. Het mooie ervan, vind ik, is, dat hij er bovendien een relief in heeft aangebracht op basis van die ijzeren banden, zodat het net lijkt of het rietdek bestaat uit een groot aantal dunne, dakpansgewijs op elkaar liggende laagjes, waardoor er een fraaie schaduwwerking ontstaat, waarvan mijn fotografisch oog duidelijk is gecharmeerd. Nico van Weelden zegt er echter min-der gelukkig mee te zijn. Maar als ik foto's van de molen maak, is hij nog bezig in z'n groentetuintje.

De veldmuren van de molen zijn wit en tegen het veld op het zuiden staat een fraaie groep wederiken te bloeien.

De molen draait met vier volle zeilen langzaam rond en komt regelmatig tot stilstand, omdat er te weinig windkracht is voor het in beweging brengen van het scheprad. Het wiekenkruis is uitgerust met fokken, waarin remkleppen zijn aangebracht. Ik loop de molen binnen. Het inwendige van de molen op de begane grond is verdeeld in drie ruimten: op het zuiden de ruimten voor het waterwiel en voor het scheprad en op het noorden de woonruimte voor de molenaar, die nog is ingericht op negen-tiende-eeuwse wijze, o.a. met een bedstee. Ook het schilderwerk in twee kleuren groen lijkt me authen-tiek. Leuk is de halfcilindervormige kast (met twee kwartcilindervormige deurtjes!), die de onderschijf-loop omsluit. Ik zet mijn naam in het gastenboek en loop de ruimte van het waterwiel binnen. Het lijkt me ongeveer even groot als dat van de Westveense molen te Woerdense Verlaat, waar Peter de Moes de scepter zwaait. Op de trap naar de eerste zolder blijf ik even van boven af naar het draaiende water-wiel kijken. Op de buitenomtrek ervan is de naam C.F. de Lange met daarnaast het jaartal 1908 gekerfd. Onder die naam is nog een jaartal gekerfd: 1948. Ter weerszijden van de trap zijn tussenzol-dertjes aangebracht, waarvan die aan de noordzijde kennelijk als slaapruijntje in gebruik is geweest. Op de eerste zolder staat o.a. de oude baard opgesla-gen met aan de linkerzijde de initialen BFL en aan de rechterzijde IB. Het veld op het westen en dat op het oosten hebben een kistraam en twee veldstijlen. De overige zes velden hebben één veldstijl. In een spinneweb bij het westraam is een kleine vos ver-strikt geraakt. Als ik de vlinder met de pen van Leo Middelkoop aanraak, blijkt deze dood te zijn. Jam-

mer, anders had ik het diertje bevrijd. Op de kapzol-der zijn er vier kistraampjes in de velden op de vier windstreken. Die velden hebben daar twee veldstij-len. De overige velden hebben er één. Aan de vang-balk is om de pen heen een beugel aangebracht, die moet verhinderen, dat de klink maar weinig in de dwarsrichting kan slingeren. Er huizen hier kennelijk vogels, want er ligt overal vogelpoep. Heel interes-sant is de vang. Er is geen vangstok, want het vang-mechanisme in deze molen is afgeleid van de trom-melvang. Er is echter geen trommel aanwezig, maar in plaats daarvan een *gaffelwiel*. Aan dat gaffelwiel is het buitenvangtouw bevestigd, terwijl het binnen-vangtouw gewonden zit om de horizontale as, waar-op dat gaffelwiel is bevestigd.

Ik ga weer naar beneden en naar buiten. Daar ont-dek ik, dat er een kleine bui in aantocht is. Nico van Weelden is al bezig met één van zijn metgezellen van de vier volle twee halve te maken. Maar de bui levert slechts een enkele spat regen op. In het kleine witte molenaarshuisje maak ik uiteindelijk kennis met Nico van Weelden, die mij een kop koffie aan-biedt. Hij legt uit, dat de initialen op de baard staan voor Frederik Lakeman en Isaac Blok. De naam C.F. de Lange op het waterwiel is die van de laatste molenaar met z'n geboortejaar. Het jaartal 1948 is het sterfjaar van diens broer. Naar aanleiding van de bui vraag ik van Weelden naar zijn ervaringen op 7 juni jl. "Daar vraag je me wat", zegt hij. "We zijn behoorlijk verrast door de stormbui op die dag. We hadden geen tijd meer om alle zeilen binnen te halen. Ongelukkigerwijze moesten we stoppen met nog één zeil op het topeind (???!!). We hadden ech-ter het geluk, dat de bui uit het zuidwesten kwam, terwijl we op het noordwesten hadden staan draai-en. De wind kwam dus van opzij. Desondanks was het griezelig om te zien, hoe hevig de wind aan het wiekenkruis rukte." Ik vraag hem naar de vogelpoep op de kapzolder. "Ja, zegt hij, "er huist daar een duivenpaar en ze hebben jongen. Als die zijn uitge-vlogen, gaan we de boel schoonmaken. Dan gaan we ook kijken, langs welke weg de dieren in de molen komen, want daar hebben we eigenlijk nog geen idee van." Ik vraag, of de molen nog een func-tie heeft bij de bemaling van de polder. Van Weel-den antwoordt, dat de molen "stand by" is voor het gemaal.

Wateringen

Ik bedank voor de koffie en neem afscheid van de heren om naar **Wateringen** te gaan. Daar wacht mij stelling-korenmolen **De Windlust**. De molen draait met vier halve zeilen en is versierd met vlag-gen tussen de wiekuiteinden. Ik maak eerst een opname. Buiten aan de voet van de molen staat Kees Francken bij de stempelpost voor de fietsers.

BESTUURSWISSELING

De heer W. Herrewijnen, Korte Schenkeldijk 4, 3207 LA Spijkenisse, is de nieuwe secretaris van de Nederlandse Vereniging van Molenmakers.

Als ik hem naar zijn ervaringen met de plotselinge storm op 7 juni vraag, zegt ook hij, dat hij door de storm verrast is geweest. Ik klim naar boven en op de vijfde zolder tref ik ons aller secretaris Gerard Barendse, die mij hartelijk begroet. Hij loopt met me mee de stelling op. Uit het zuidwesten zien we al weer een donkere lucht op ons af komen. Gerard vertelt, dat kortgeleden de roeden zijn doorgehaald, maar dat er zich in de askop geen roest bleek te hebben gevormd, ondanks het feit, dat het al veertien jaar geleden is, dat de roeden voor het laatst waren doorgehaald.

Op de stelling ontmoet ik Tinus Verweijmeren, die ik ook ken van de theorielessen in Maassluis. Hij vertelt, dat hij op 2 juni met goed gevolg (cijfers 8 en 71/2) zijn examen heeft afgelegd in Goedereede. Met hem heb ik een speciale band, want wij zijn beiden taalfreaks en geabonneerd op het tijdschrift *Onze Taal*. Hij geeft mij nog een prachtig voorbeeld van de veel voorkomende taalfout onderwerpverwisseling (de aanhef van een rouwadvertentie): "Na een vakantie van drie weken in Oostenrijk heeft de Here plotseling tot zich genomen onze geliefde man en vader..." Ook Jos v.d. Donk van de Googermolen is op bezoek en ik zie nog meer bekende gezichten, aan welke ik echter geen naam kan verbinden vanwege m'n steeds slechter wordend geheugen. Ik maak kennis met een nieuwe leerling op deze les-molen: Fred Heidt.

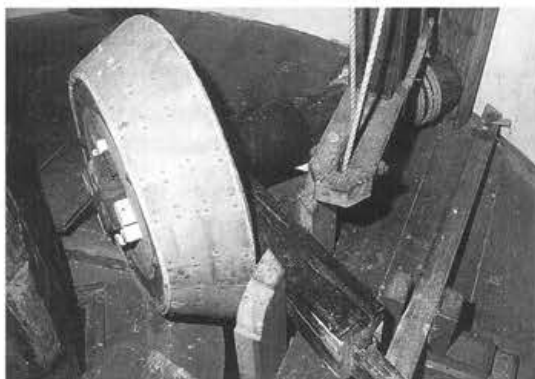
Gerard vertelt, dat ze in de ochtend zes zakken tarwe van 50 kg hebben gemalen. Hij wijst naar het zuidwesten en daar ontdek ik het rondgaande wiekenkruis van de Groeneveldse molen. Fred vraagt, of er met het oog op de naderende bui nog niet gewicht moet worden, maar Gerard zegt: "Wacht nog maar even. Rob van Zijll van de Groeneveldse molen zit veel dicht bij die bui en hij heeft ook nog niets gedaan". Maar als we even later zien, dat er gewicht wordt op de Groeneveldse molen, krijgt Fred instructie om op De Windlust hetzelfde te doen. Ik moet er wel om lachen, hoe goed die molenaars elkaar in de gaten houden. Vanwege de vlaggelijn heeft Fred enige moeite om het opgerolde zeil achter de klamp te krijgen, maar uiteindelijk lukt het prima. Als alle zeilen geklampt zijn, neemt hij afscheid om huiswaarts te keren. Dat is ook voor mij het sein om op te stappen, want ik wil nog een paar molens bezoeken.

Loosduinen

Ik rijd nu richting **Loosduinen** naar koren-molen **De Korenaer**. Als ik de Lozerlaan in draai, barst de bui los en komt de regen met bakken tegelijk naar beneden. Maar dat duurt gelukkig niet lang, want als ik bij de molen aankom, is het al bijna weer droog. Ik loop de molen binnen en bij het bestijgen van de trap hoor ik boven me de stem van molenaar Huub Lelieveld, die kennelijk aan bezoekers iets aan het uitleggen is. Hij herkent me onmiddellijk en is blij met mijn bezoek. Ondertussen gaat hij door met zijn uitleg. De voorganger van de molen is waarschijnlijk een standermolen geweest. Hergebruik van hout van die voorganger voor deze molen wijst daar volgens hem op. In de eerste plaats is daar de penbalk. Die is zo geweldig dik, dat Huub denkt, dat

de standaard daarvoor is gebruikt. Dan laat Huub zien, dat de draagbalken van de kapzolder zijn gemaakt van de houten roeden van die standermolens, vanwege de er nog in aanwezige heklatgaten. Verder neemt hij aan, dat de draagbalk voor de koningsspil een steenlijst van die standermolen is geweest, gezien de inkepingen op regelmatige afstanden van elkaar.

Er is juist voldoende ruimte voor twee koppels stenen, die dan ook pal naast elkaar zijn opgesteld. Van één van de koppels heeft Huub de kuipdeksel verwijderd, zodat de 1250 kg zware loper te zien is. Aan de bovenkant van die loper zie ik iets, dat ik nooit eerder zag: gaten, afgedicht met een metalen deksel. "Als je in opleiding bent, had je toch moeten weten, waar die toe dienen", zegt Huub. "Het spijt me", zeg ik, "in 't Rooke Hert in Alkmaar heb ik ze niet gezien, en in andere korenmolens ook niet." Huub maakt het deksel van één van deze zgn. balanceerbussjes los en ik ontdek, dat de inhoud bestaat uit kleine stukjes lood. "Die balanceerbussjes dienen voor het dynamisch uitbalanceren van de loper", legt Huub uit. "Dat gebeurt met een uitgelichte niet te snel draaiende steen. Met krijt wordt aangegeven, waar de loper de ligger raakt, of bijna raakt. Aan de tegenovergestelde zijde moet dan de loper worden verzwaard. Dat gebeurt dan door extra stukjes lood in het daar aanwezige balanceerbussje te doen, net zolang tot de ruimte tussen loper en ligger langs de gehele omtrek hetzelfde is." "Zo leer ik bij elk molenbezoek weer iets nieuws", zeg ik tegen Huub, maar in mezelf schaam ik me eigenlijk een beetje, dat ik van het uitbalanceren van stenen tot nu toe feitelijk helemaal niets wist.

Het conisch uitgevoerde sleepluiwerk in De Korenaer te Loosduinen

Ik vraag Huub, of ik even naar de kap mag. Hij haalt het bordje "Geen toegang" van de trap af en volgt me naar boven. Daar ontdek ik iets heel merkwaardigs. Het sleepluiwerk van deze molen bevindt zich als het ware in de vloer van de kapzolder. De luitafel zit nl. vlak onder de vloer, zodat het luiwiel er door een gat in de vloer op moet worden neergelaten. Verder is opvallend, dat luiwiel en luitafel conisch op elkaar werken. Dat laatste zag ik ooit eerder, nl. in de Veenmolen te Wilnis. Huub wijst erop, dat de molenmaker er in deze molen goed op

Effectief besparen op stoffilters?

Een goeie tip voor een simpele besparing? De levensduur van de stoffen filters die u gebruikt, kunt u gemakkelijk met een factor twee of drie verlengen! Kwestie van ze perfect te laten reinigen door Wilhelmina, een bedrijf dat hierin is gespecialiseerd.

Uiteraard gaat Wilhelmina hierbij buitengewoon omzichtig te werk.

Zo wordt voor elke nieuwe klant eerst een proefwassing verricht. De resultaten hiervan worden in een helder rapport vastgelegd en uitvoerig doorgesproken.

Zodat er geen vuiltje aan de lucht is bij het reinigen van uw kostbare filters.

Wanneer u even belt of faxt zitten we snel bij elkaar aan tafel.

U kunt ook onderstaande bon in een ongefrankeerde envelop stoppen en sturen naar:

Wilhelmina Textieldiensten B.V., Antwoordnummer 23, 5700 WB Helmond.

Wilhelmina

Wilhelmina Textieldiensten b.v. Kanaaldijk Z.W. 9, 5706 LD Helmond.

Telefoon: 0492 598181, Fax: 0492 526105.

Steunpunten in Apeldoorn, Bergen op Zoom, Hoogeveen en Woerden.

BON Neem a.u.b. contact met mij op voor:

- ☐ nadere informatie over het reinigen van stoffilters;
- ☐ het maken van een afspraak.

Naam bedrijf.....

Adres.....

Postcode/plaats.....

Naam contactpersoon.....

Telefonisch bereikbaar op nummer.....

heeft moeten letten, dat de vangbalk tijdens het kruien, niet in aanraking komt met het in de kap aanwezige luiwiel. En inderdaad, bij het kruien beweegt zich de vangbalk dan ook buiten dat luiwiel om. Wat een interessante bijzonderheden in deze molen! En er is nog meer. De rolvloer wordt mede gedragen door acht verticale steunbalken, die niet op gelijke afstanden van elkaar zijn aangebracht. Deze balken hebben nl. alle slechts één schoor, die afwisselend schuin naar links omhoog en schuin naar rechts omhoog wijzen. Tussen twee steunbalken zijn er dus of smalle "velden", waar geen schoor aanwezig is, of brede "velden", waar twee schoren aanwezig zijn.

Schipluiden

Ik bedank Huub voor zijn deskundige uitleg en ga op weg naar de **Groeneveldse molen te Schipluiden**, de laatste molen, die ik vandaag zal bezoeken. Overal om me heen zie ik de kascomplexen, door welke het Westland zo bekend is geworden. Even later is het een vrolijk gezicht de Groeneveldse molen te zien rondgaan met vier volle en een vlaggelijn tussen de wieuuiteinden. De molen heeft gezelschap van twee wipmolenmodellen en een weidemolenmodel. Als ik het parkeerterrein bij de molen opdraai, zie ik Rob van Zijll al staan samen met niemand minder dan Leo Middelkoop. Die is hier dan al heel lang, of hij heeft na het verlaten van De Roos iets anders gedaan dan hij aan mij liet weten. De heren begroeten me hartelijk. Leo vertelt, dat hij eerst een aantal andere Westlandse molens heeft bezocht, alvorens naar Schipluiden te gaan. Aan Rob van Zijll had hij verteld, dat hij mij op De Roos had ontmoet en Rob had daarop nog geen twintig minuten geleden geantwoord: Nou, dan zien we die stickerbus straks wel de polder inkomen. Rob zegt mijn verhaaltje in de Gildebrief over de Limburgse Molendag gaat schrijven", zegt hij, me bij de lurven pakkend, "denk erom, dat dat dan een positief verhaaltje wordt, want anders...."

Rob laat zien, dat de zeilen op de buitenroer slechts twee zwichtlijnen hebben en die op de binnenroer drie. Die buitenroerzeilen zijn gemaakt door ons aller Eveline Pouw en Rob is er zeer tevreden over. Leo wil graag het scheprad in werking zien. We lopen er samen naartoe en kijken, hoe het water met kracht tegen de wachtdeur wordt geworpen. Ik maak er een opname van.

Dan laten we Rob vertellen over het verloop van deze molendag. Radio West heeft er driemaal een live uitzending aan gewijd in het programma De Estafette. De eerste keer sprak de verslaggever in de kap van de molen met Rob en Mart Peerlings, die bij Rob zijn opleiding heeft genoten. Dit werd gedaan om het publiek het typische geluid van bovenwiel en bovenschijfloop te laten horen. De tweede keer interviewde de verslaggever oud-moleenaar Bram Boekestijn op de middenzolder, waar de stempelpost van de fietstocht was ingericht en waar koffie en koeken verkrijgbaar waren. De derde keer

sprak de verslaggever met deelnemers aan de fietstocht en met bezoekers van de molen. Rob vertelt, dat er één deelnemer aan de fietstocht verbolgen was over het feit, dat hij voor het stempelen helemaal naar de eerste zolder in de molen moest klimmen. Diezelfde kerel maakte daar vorig jaar ook al stampij over. Kennelijk een fietsfreak, die niets met molens op heeft en alleen maar kilometers wil maken.

Daarna ga ik de molen binnen voor een kop koffie en van Robs vrouw Linda krijg ik er ook nog een appelkoek bij. Dan ga ik naar de kapzolder. Die is zo ruim, dat er gemakkelijk een woonkamer van zou kunnen worden gemaakt. De gevaarlijke plaatsen bij het bovenwiel zijn door een hekwerk afgeschermd. Ook hier, net als in de Schaapweimolen, zo'n vang met een gaffelwiel. Als ik er geïnteresseerd naar sta te kijken, kan ik de vang plotseling ook nog in werking zien, want de molen wordt gevangen. De beweging van het buitenvangtouw wordt daarbij omgezet in een veel kleinere beweging van het binnenvangtouw.

Als ik even later buiten kom, zie ik, waarom de molen werd gevangen. Rob en Leo zijn bezig de vlaggelijn in te halen en de zeilen te klampen. Rob wijst op een naderende bui en zegt: Let maar op, wat er straks met de wind gebeurt. Intussen laat hij zien, hoe hij de roeketting aan de roe bevestigt en Leo wil het zelfstandig een paar keer nadoen. En dan gebeurt het werkelijk: de wind draait in zeer korte tijd van zuidwest naar west en het is ineens voelbaar kouder! We lopen naar de nog draaiende molenmodellen. Leo wil er een vangen en dat lukt hem na enige moeite. Rob legt uit, dat wipmolens met een rood bovenhuis stonden in polders met een katholiek polderbestuur en die met een groen bovenhuis in polders met een protestants polderbestuur. "En bij de zwartgeteerde wipmolens hoorde waarschijnlijk een polderbestuur van de zwarte kousenkerk", voegt hij er schertsend aan toe.

Dan neemt Leo afscheid en vraagt Rob mij een foto te nemen van het zgn. Westlandse Molendag Promotieteam. Dat bestaat uit hemzelf, zijn vrouw Linda, zijn dochtertje Maaïke, Mart Peerlings en diens vriendin Paula Westerman. Ze dragen allen

Het promotieteam van de Westlandse Molendag: V.l.n.r. Paula Westerman, Rob van Zijll met zijn vrouw Linda en hun dochter Maaïke, Mart Peerlings.

OVERZICHT VAN INSTRUCTIEMOLENS EN INSTRUCTEURS VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE
MOLENAARS PER 1 JULI 1997

wijzigingen t.o.v. vorige uitgave

PROVINCIE	PLAATS	MOLEN	INSTRUCTEUR	TELEFOON
Groningen	Ganzedijk	8-k stellingmolen	Mevr. G.G.I. Koster-Westervarder	(0597) 424045
	Garsthuizen	De Hoop	D.F. Wychgel	(0595) 552223
	Paterswoldse Meer	De Helper	L.H. Duijm	(050) 5344883
	Pieterburen	Vierwinden	D.J. Tinga	(0595) 441389
	Nieuw Scheemda	De Dellen	R.P. Lemminga	(0597) 591292
	Oude Pekela	De Onrust	L.E. Buiskool	(0597) 561386
			Mevr. S. Bezema-Tel	(0597) 612455
	Vierhuizen	De Onderneming	B. Dijk	(050) 4031722
	Winschoten	Dijkstra's Molen	B. Oomkens	(0597) 414269
	Winschoten	Molen Edens	K. Strijk	(0597) 416031
Friesland	Birdaard	De Zwaluw	J. G. Tollenaar	(0519) 332342
	Heerenveen	Welgelegen	P.W. Hofkamp	(0566) 631956
	Marssum	Marsummolen	J.P. de Jong	(058) 2541886
	Menaldumadeel	div. St. Molens Menaldumadeel	W.A. Hofkamp	(058) 2541607
Drente	Erica	De Heidebloem	J. Tigelaar	(0591) 302492
	Diever	De Vlijt	M.W. Noordhoek	(0521) 591502
Overijssel	Balkbrug	De Star	W. Ruiter	(0546) 578027
			J.H.A. Jansen	(053) 4342735
	Goor	Braakmolen		
	Denekamp	Nicolaasmolen	J.A.J. Derkman	(0541) 352345
	Lattrop	Oortman Mol		
	Mander	Molen van Frans (watermolen)	J.A.J. Derkman	(0541) 352345
	Singraven	Watermolen van Singraven		
Gelderland	Usselo	Wissink's Mol	G.J. Wieffer	(074) 2774531
	Zalk	De Valk	Th.V. Vellinga	(0321) 317465
	Bredevoort	De Prins van Oranje	J. Jansen	(0543) 474757
	Haaften	De Blauwe Reiger	F.J. Ooms	(0344) 682391
	Hellouw	Achterste Hellouw	J. Knecht	(0418) 581840
	Lunteren	De Hoop	E. Top	(0318) 461591
	Klarenbeek-Voorst	De Hoop	F.T. Gunnewick	(0544) 372881
	Mallum	Mallumsche Molen (watermolen)	K. de Jonge	(0545) 472397
	Neede	De Hollandse Molen	A.J. Pasman	(0545) 293102
	Oostendorp	De Tijd	M.J. van Til	(0320) 245215
	Silvolde	stenen grondzeiler	H.J. Nijhof	(0545) 261371
	Twello	Havekes Mölle	E. Tijman	(0570) 616844
			G.W. ten Hake	
	Varsseveld	De Engel	J.H. Konink	(0315) 298725
	Warnsveld	Nooit Gedacht	D.J. Abelskamp	(0575) 525068
	Zoelen	De Korenbloem	D. Veenstra	(0344) 614293
	Zuilichem	De Hoop	J. Verwey	(0418) 671508

een T-shirt met een afbeelding van de Groeneveldse molen. Robs exemplaar wordt ontsierd door een grote koffievlek. Ineens sta ik met twee fotocamera's extra in m'n handen. Ik neem driemaal een foto van het team. Eerst met Robs camera, dan met die van Paula en tenslotte, en daar voel ik me toch verreweg het prettigst bij, met m'n eigen camera. "Dan heb ik er in ieder geval één goede opname bij", zeg ik lachend. Vervolgens nodigt Rob me uit voor de maaltijd. Mart en Paula gaan iets halen bij de afhaal-

chinees. Korte tijd later genieten we van een lekkere maaltijd, waaraan ook Linda's vader deelneemt. Bij de koffie (of thee) na de maaltijd vertelt Rob, dat hij voor veel publiciteit heeft gezorgd door allerlei kranten te informeren over de Westlandse Molendag. Dit jaar werd hij er zelfs over gebeld door mensen, die de Uitgaansagenda op Internet verzorgen.

Ik vraag hem nog wat bijzonderheden over de molen. Als ik Robs antwoorden wil noteren, blijkt voor de tweede maal die dag m'n pen leeg te zijn.

PROVINCIE	PLAATS	MOLEN	INSTRUCTEUR	TELEFOON
Utrecht-'t Gooi	Breukelen Maarssen	Kortrijkse Molen Molen van polder Westbroek	J. den Besten G. J. Pouw	(0294) 233364 (035) 6945428
Noord-Holland	De instructie wordt in Noord-Holland verzorgd door een 20-tal gastgevende molenaars. Er is een roulatie-systeem van toepassing. De coördinatie hiervan vindt plaats vanuit het Afdelingsbestuur; Secretariaat: T.P. v.d. Nieuwendijk, tel.nr. : (072) 5338280			
Zuid-Holland	Aarlanderveen Bleskensgraaf Hazerswoude Hazerswoude Dorp Hoornaar Kinderdijk Streefkerk Streefkerk Wateringen	Bovenste Molen De Wingerdse Molen Groenendijkse Molen Nieuw Leven Oudendijkse Molen Boezemmolen nr. 4 Broekmolen De Achtkantemolen Windlust	P. v.d. Bosch A.A. Schouten J. Siebert J.J. v.d. Akerboom W. Meerkerk J.C. Noorlander J.W. Slingerland C.P.M. Franken	(0172) 612392 (0184) 692676 (079) 3313485 (0172) 588357 (0183) 582646 (0184) 683528 (0184) 683183 (0174) 245300
Zeeland	Biervliet Domburg Sint Annaland Wemeldinge Zuidzande	De Harmonie Weltevreden standermolen Aeolus bergmolen	P.J. Lijbaart J. Hoefkens M.A. Kodde J. Wagenaar P. de Hulster	(0115) 481462 (0118) 611965 (0166) 652167 (0113) 501498 (0117) 452418
Noord-Brabant	Asten Eindhoven Heeze Hilvarenbeek Oeffelt Oirschot Roosendaal Uden Zeeland	standermolen Collse Watermolen St. Victor De Doornboom De Vooruitgang De Korenaar De Twee Gebroeders De Hoop standermolen Coppensmolen	E.A.M. van Stekelenburg E. C.M. van Bussel G. Sturkenboom H.P.A. van Erve T. van Bergen W. Verbruggen N.J.M. van Eekelen JA. van Dongen	(0493) 693504 (040) 2812146 (040) 2262602 (013) 5362100 (0485) 361718 (0499) 575022 (0165) 301453 (0486) 451400
Limburg	Beesel Gronsveld Mechelen Roggel Stramproy	De Grauwe Beer torenmolen Bovenste Molen (watermolen) Molen van Nijken Molen van Nijs	J.L.J. Derckx J.H.M. Meessen J.T.M. van Woezik J. Nijs	(077) 4741390 (043) 3614721 (0493) 539336 (0495) 562231

Degene, die Leo me vanochtend leende, hoef ik hem dus niet meer terug te brengen. Als Rob me een andere pen heeft gegeven, kan ik noteren, dat het scheprad van de molen een doorsnee van bijna zes (!) meter heeft; dat de opvoerhoogte 1,90 m is; dat het waterwiel eiken kruisarmen, een iepen velg en kammen van azijnhout heeft en dat er in de onderschijfloop nieuwe pokhouten staven zijn gezet, omdat de oude niet goed op steek stonden.

Bij het raam hangt een schitterende kwikbarometer, die op dit moment een luchtdruk van 756 mm kwik aangeeft. Van het fraaie gedicht, dat er onderaan op staat, kan menig vrijwillig molenaar in opleiding misschien nog iets leren en daarom noteer ik het hier:

Lang voorspeld, lang blijft 't aan
Kort voorspeld, snel zal 't gaan
Kwik omhoog na lang laag
Hoed U voor de windvlaag!

Ik neem afscheid van iedereen en bedank hen voor hun gastvrijheid en de heerlijke maaltijd. Rob neemt me nog even mee de molen in en ik krijg een viertal foto's van de molen in de handen gedrukt. Ik zie het gastenboek liggen en teken dat nog even als een waardige afsluiting van een geslaagde Westlandse Molendag.

Jan van der Vlies

NATIONALE MOLENDAG OP GOEREE-OVERFLAKKEE

Geboren onder het sterrebeeld Weegschaal kan ik soms aan besluiteloosheid ten prooi zijn. Dat was ook weer eens het geval, toen het erom ging een reisdoel te kiezen voor Nationale Molen dag. Op de dag zelf liep ik nog verschillende mogelijkheden te overwegen. Eén daarvan was: er helemaal niet op uit gaan, omdat ik dan een door de Duitse TV uit te zenden tenniswedstrijd (halve finale "German Open" in Hamburg) tussen de Spanjaard Felix Mantilla en het 19-jarige Duitse talent Thomas Haas zou moeten missen. De laatste had in de dagen ervoor met zijn originele en afwisselende spel mijn hart veroverd. Maar er stond op 10 mei een prachtige maalwind van zo'n windkracht 6, terwijl het bovendien mijn voor fotografie favoriete weertype was met stapelwolken. Omstreeks het middaguur had ik dan ook eindelijk mijn besluiteloosheid overwonnen en koos ik voor een gebied, waar ik nog nooit een molen had bezocht: Goeree-Overflakkee.

Den Bommel

Ik begin in **Den Bommel** met **De Bommelaer**. In mijn gedachten had ik me de molen daar altijd voorgesteld als een flinke stellingmolen, maar wat dat betreft kom ik bedrogen uit. Het blijkt een stenen grondzeiler te zijn, waarvan het molenlijf een exacte afgeknotte kegel is, zonder een spoortje tailering. De molen ligt op een dijk met een dubbele rij hoge populieren, funest voor de windvang van de molen, maar landschappelijk schitterend. Ik parkeer mijn auto, pak mijn camera en loop richting molen, die is versierd met rode, witte en blauwe vlaggetjes tussen de enden. Als ik een opname wil maken, blijkt er geen film in de camera te zitten. Dat is me nog niet vaak overkomen. Ik keer op mijn schreden terug naar de auto om een film in de camera te zetten. Als ik daarna opnieuw naar de molen loop is de zon natuurlijk achter een groot wolkenveld verdwenen. Straks dan maar, denk ik. Ondanks de windbemlemming komt de molen met twee volle zeilen goed rond, maar het is dan ook windkracht 6.

In de molen houdt de vrijwillige molenaar een paar kleine kinderen in de gaten, die met hun moeder de molen bezoeken. Ik maak van die gelegenheid gebruik om naar boven te klimmen. Het spoorwiel is met een gebogen plaat hardboard afgeschermd. Dat is maar goed ook, want de luikopening naar de luizolder bevindt zich zelfs gedeeltelijk boven het spoorwiel en de trap voert daar vlak langs! Nog gevaarlijker is het op de kapzolder, althans bij deze windrichting (ZZW). Als je bij deze windrichting de kap in wilt, kom je achter het bovenwiel terecht en dat bovenwiel bevindt zich in deze molen maar enkele decimeters boven de vloer! Als ik voorzichtig de zolder opkruip scheren de kruisarmen van het bovenwiel vlak langs me heen. Dat ziet de molenaar, die mij snel is achternagekomen. Enigszins verontwaardigd maakt hij me op het gevaar attent. Een ietwat ongemakkelijke kennismaking dus met Rik Verlaet. "Ja", zegt hij, "u zag het niet, maar die

kruisarmen gingen op een afstand van maar 2 cm langs u heen". "Ja ja", stamel ik, "ik weet hoe gevaarlijk het is" en ga weer schielijk naar beneden. Op de luizolder vertelt Rik, dat er nog heel wat aan de molen verspijkerd moet worden, hoewel hij geenszins ontevreden is over de aandacht, die de eigenaar, de Molenstichting Goeree-Overflakkee, aan de molen geeft. Ik zie dan ook hier en daar nieuw hout. Het grootste euvel van de molen is, dat de koningsspil niet te lood staat. Dat komt voornamelijk, omdat in de kuip de neuten ontbreken, waardoor de kap veel te veel ruimte heeft. Ik moet meteen denken aan Jos Kors, die op de Zandhaas in Santpoort een soortgelijk euvel had, al kwam dat daar niet door ontbrekende kuipneuten. Rik heeft daardoor al eens het gat voor de koningsspil in de vloer van de kapzolder moeten vergroten, omdat de koningsspil tegen de rand ervan aanliep. Een andere keer gebeurde het, dat de kap tijdens het kruien ineens niet verder meer wilde. Nadere inspectie leerde toen, dat de kammen van het kamwiel rond de koningsspil vastliepen op de buitenomtrek van de schijf van het luiwiel! Het gaffelwiel in de molen is nieuw. Het heeft geen kruisarmen, maar is geheel dicht en het heeft slechts een kleine diameter. Ik zie een kist staan met een aantal rollen voor het kruiwerk. Aan de jaarringen is te zien, dat ze zodanig uit een iepenstam zijn "gesneden", dat de as precies in het hart van de stam kon worden geplaatst. Rik zegt, dat dit, hoe mooi het ook lijkt, toch een bezwaar heeft, nl. dat de rollen gaan "schillen", d.w.z. dat de buitenlaag loslaat op de jaarring.

We gaan weer naar de begane grond. Rik zet koffie en vertelt, dat ik één van de weinige bezoekers ben, die dag. Dat wijt hij o.a. aan het feit, dat de molen niet is opgenomen in een fietsroute. Even later komt één van z'n kennissen met fiets en al de molen binnen. Hij heeft een fietstocht van 45 km gemaakt, maar had er een hele klus aan met die wind. Ze spreken over "De Omloop". Dat is een "wandeltocht" rond heel Goeree-Overflakkee. Die tocht wordt ieder jaar in augustus georganiseerd en begint om drie uur 's middags en eindigt de volgende dag rond dezelfde tijd. Rik had twee jaar geleden voorgesteld om alle molens tijdens de nacht van de omloop te verlichten. Iedereen was daarover enthousiast geweest, maar achteraf had alleen De Bommelaer in de schijnwerpers gestaan. Een jaar later was het aantal deelnemende molens opgelopen tot drie. Rik en zijn kennis hopen, dat dit jaar alle molens tijdens de omloop verlicht zullen zijn.

We lopen naar de staart van de molen en Rik laat zien, waarom er waarschijnlijk nog dit jaar een nieuwe staartbalk zal worden aangebracht. De molen heeft geen kruirad, maar een lier. Dat is weliswaar niet origineel, maar Rik vindt het wel makkelijk, behalve op die plaatsen, waar de grond zodanig is verzakt, dat hij boven z'n macht aan de lier moet zwengelen. De staart is nl. behoorlijk kort, waardoor de lier zich op bijna schouderhoogte bevindt.

De kruipalen vormen een allegaartje van verschillende typen. Bovendien staat de ene veel dieper in de grond dan de andere. Van één ervan heeft Rik zelfs het topje moeten afzagen, omdat de roeden 'm bij het draaien raakten.

Rik vertelt, dat hij is opgeleid door Jan Springer op molen no. 1 te Zevenhuizen. Hij heeft daarna een paar jaar gedraaid op molen no. 2 aldaar, totdat de bewoonster van die molen zelf haar diploma had gehaald. Ook heeft hij geprobeerd om de Dikke Molen te Zwammerdam te kopen. Daarvoor was een groot aantal gegadigden, die voor een symbolische gulden hadden ingeschreven. Rik had ingeschreven voor 25.000 gulden, maar de molen ging toch aan z'n neus voorbij, omdat het waterschap de molen overdeed aan iemand, die had ingeschreven voor 225.000 gulden, zonder dat Rik daarvan op de hoogte was gesteld. Omdat hij tot dusver op poldermolens actief was, heeft hij er enige moeite mee gehad te wennen als "meelmuis".

Er komen weer wat mensen, een gezin met kinderen, de molen binnen, aan wie Rik de nodige aandacht moet besteden. Ik ga buiten wat opnamen van de molen maken, o.a. van de prachtige "eerste steen" en de fraaie baard. Rik is intussen ook naar buiten gekomen. Hij laat zien, waarom hij twee volle in plaats van vier halve zeilen heeft voorgelegd; het

molen staat op een dijk en is opgenomen in een rij woningen. Ik parkeer de auto op een bedrijventerrein en maak eerst een opname van de molen vanaf de voet van de dijk. De wind staat precies in de lengterichting van de dijk, zodat de molen door het huis ernaast grotendeels van windtoetreding wordt beroofd. Met twee halve zeilen gaat het wiekenkruis dan ook maar langzaam rond. Ook deze molen heeft de vorm van een afgeknotte kegel zonder tailoring.

Als ik bij de molen aankom, is de molenaar samen met iemand anders net begonnen met het afnemen van de vlaggelijn. Het wiekenkruis heeft Bremer roeden, de nrs. 189 en 190. Hier en daar zie ik er een gat in. De molenaar, Ko Camphens, is er dan ook niet tevreden over. Net zomin als over de windborden. Ook deze molen heeft een fraaie "eerste steen", waarvan ik een opname maak. Het interieur van de molen ziet er heel wat beter uit dan dat van De Bommelaar. Ko Camphens heeft zelfs een aantal zakken tarwe gemalen (veevoer). Overal ligt dan ook een laagje meelstof. De zakken zijn van een soort kunststof materiaal, dat ik nog niet eerder ben tegengekomen. Het is rijstkleurig en het glimt enigszins. Het ziet er een beetje uit als vlechtwerk van raffia. Op de vloer, in het hart van de molen, ligt een oude maalsteen.

Enkele mensen, die hier hun fietstocht in het kader van Landelijke Fietsdag zijn begonnen, komen hun medaille ophalen. Ik ga intussen naar boven. De molen heeft een kammenluiwerk met een fraai gaffelwiel. Op de kapzolder ontdek ik iets merkwaardigs. De vangbalk is verzwaaard met een oude halssteen. Dat is op zich niet zo bijzonder, maar wel bijzonder vind ik de plaats van die halssteen: midden op de vangbalk i.p.v. achteraan bij de vangketting. Volgens het bekende principe van "last" x "arm" zou de verzwaring achteraan veel meer effect hebben dan in het midden.

Terug op de maalzolder tref ik Ko weer met één van z'n kennissen, aan wie hij tekst en uitleg geeft. De molen heeft nog één maalkoppel, maar heeft er vroeger drie gehad. Aan de tarwe in de schuddebak zie ik, dat Ko inderdaad voor veevoer heeft gemalen, want er zit nogal wat kaf tussen. Weer buiten maak ik kennis met secretaris Van Wezel van de Molenstichting Goeree-Overflakkee. Hij vertelt, dat de molenstichting tien van de twaalf molens van Goeree-Overflakkee in bezit heeft. De overige twee zijn particulier eigendom: De Zwaan en De Hoop, beide te Ouddorp. Ko Camphens en Van Wezel besluiten de paperassen aangaande de fietstocht op te ruimen en op te bergen, maar juist als ze daarmee bezig zijn, komen er nog enkele fietsers voor een stempel en een medaille.

Sommelsdijk

Ik neem afscheid van hen en ga op weg naar mijn volgende doel, **De Korenbloem** te **Sommelsdijk**. Dat is niet ver rijden, maar in de bochtige straatjes van Middelharnis raak ik mijn gevoel voor richting even helemaal kwijt, want op een gegeven moment merk ik aan de richting, waarin zich de wolken bewegen, dat ik naar het noordoosten rijd in plaats van naar het westen. Ik keer schielijk om en rijd

"De Bommelaer" te Den Bommel op NMD 1997

geklampte paar zit vol met scheuren en hier en daar zie ik een flard zeildoek hangen. Onverantwoord om te gebruiken, vindt Rik. Dan neem ik afscheid van hem. Ik ben hier wel een paar uur geweest.

Stad aan 't Haringvliet

Mijn volgende doel is **De Korenaar** te **Stad aan 't Haringvliet**. Het is niet ver rijden. Ook die

terug. Dan vind ik na enige moeite de weg, waaraan de molen moet liggen. De Korenbloem blijkt echter van wiekenkruis en kap te zijn ontdaan, kennelijk vanwege restauratie. Ook deze molen is opgenomen in een lange huizenrij op een dijk, maar omdat het een stellingmolen is, zal deze molen wel minder windvangproblemen hebben. Nu ik deze molen niet kan bezichtigen, rijd ik door naar **Dirksland** en ook daar kost het mij enige moeite de standplaats van de molen te vinden.

Dirksland

Op "**De Eendracht**" is het een drukte van belang. Op de begane grond zit een hele groep mensen gezellig te praten. Er worden pannenkoeken en hamburgers gemaakt en natuurlijk zijn er koffie en thee te krijgen. Ik vraag, wie de molenaar is, en dan staat Klaas-Jan Rentes op, een joviale jonge man, die mij, nadat ik mij bekend heb gemaakt, voorgaat naar boven langs een trap, die niet recht is, maar de gebogen lijn van het molenlijf volgt. Heel apart; ik zag iets dergelijks nooit eerder.

We gaan eerst naar de stelling, waar ik kan zien, dat ook hier eenzelfde vlaggelijn is gespannen tussen de wiekuiteinden als in Den Bommel en Stad aan 't Haringvliet. Klaas-Jan Rentes legt uit, dat de stelling veel te smal is (zo'n plank of drie!) en dat de bovenas daardoor een te horizontale ligging heeft, met als gevolg, dat deze sterk de neiging heeft om te dompen. De molen komt met twee halve zeilen gemakkelijk rond. Als we even later in de kap zijn, zie ik, dat er aan de penzijde een zeer zware ketting is gewikkeld rond de bovenas. Het grote gewicht van deze ketting moet de neiging tot dompen van de bovenas helpen beteugelen. Ook aan de springbeugel is met het oog daarop een speciale voorziening aangebracht.

Als we weer naar beneden gaan kom ik secretaris Van Wezel weer tegen. Hij vertelt nog, dat alle molens van de stichting eenzelfde vlaggelijn hebben. Op een papier in de molen staat aangekondigd, dat de molenaar op bepaalde tijden maaldemonstraties zal geven. Omdat één van die tijden aanstaande is, begeef ik mij naar de maalzolder, terwijl Klaas-Jan van de twee halve zeilen twee lange halve gaat maken. De molen heeft twee koppels stenen, waarvoor door plaatsgebrek een ruimte uit het molenlijf moest worden uitgehakt. Een jochie van een jaar of acht begint me de werking van de molen uit te leggen. Lachend hoor ik hem aan en bedenk, dat we jongens als hij enthousiast moeten houden, zodat zij de toekomstige generatie vrijwillige molenaars kunnen gaan vormen. Klaas-Jan blijkt een zak tarwe te gaan breken, niet malen. Ik vraag hem, of hij weet, wat de nestor aller korenmolenaars, Frans Gunnewick uit Vragender, de optimale manier van breken vindt: "twee graankorrels samen breken in drie stukken". Lachend moet hij toegeven die anecdote nog niet te kennen.

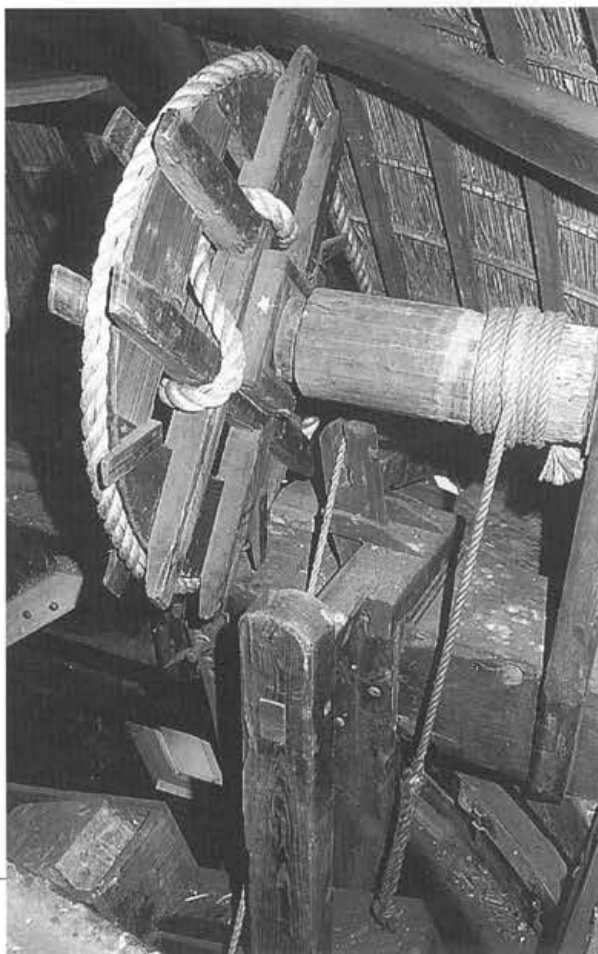
Na de demonstratie, waarvan het aanwezige publiek zichtbaar geniet, gaan we weer naar beneden. Daar staan het oude bovenwiel en een oud koppel stenen opgesteld. Ik eet een pannenkoek, drink een beker thee en koop een zak pannenkoekmix. De mix bestaat uit tarwemeel, roggemeel,

gerstemeel, rijstmeel, *havermeel* en *gemalen vanille*. Die twee laatste ingrediënten vind ik opzienbarend, havermeel, omdat ik haver altijd heb geassocieerd met veevoer en vanille, omdat ik daar zo dol op ben, maar het nooit met pannenkoeken in verband gebracht zou hebben.

Ik ga nog even een foto maken van de molen, maar dat blijkt moeilijker dan ik had gehoopt, o.a. door de aanwezigheid van struikgewas en een hek dicht rond de molen. Uiteindelijk ga ik er languit voor op de grond liggen. Op de foto komt daarbij een deel van het stellinghek met het bord met de naam van de molen op de voorgrond. Intussen is het al 6 uur geworden en na hartelijk afscheid te hebben genomen van Klaas-Jan en zijn ploeg, besluit ik naar huis te gaan.

Jan van der Vlies

Korenmolen "De Eendracht" te Dirksland op NMD 1997

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

ten behoeve van de opleiding tot vrijwillig molenaar

HET ENTREEPAKKET

De basiscursus - voor zover gereed.
Alle lesstof wordt herschreven en zal in de komende jaren verschijnen.

Verzamelinformatie:

Praktisch lesmateriaal

Wieksystemen voor polder- en industriemolens

De leden in opleiding dienen dit lespakket bij aanmelding aan te schaffen. Het bevat de benodigde theorie voor de opleiding.
De prijs bedraagt f 70,-.

UITGAVEN TER VERBREIDING VAN DE KENNIS OVER MOLENS

Informatie XXII - Bovenassen

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

Informatie XVI - Waarom draaien molens linksom. Waarom helt de bovenas. De tonmolen.

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

Informatie XX

Kruiwerken.

Prijs: f 10,- (incl. porto).

Informatie XXI - Weercursus.

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

GRATIS UITGAVEN

- Statuten en het Huishoudelijk Reglement
- Bladen voor het maalboekje voor leden in opleiding en geslaagde leden
- Examenisen
- Modelcontract vrijwillig molenaar
- Folder Gildeverzekeringen

Voor inlichtingen over de Gilde-uitgaven en bestellingen kunt U contact opnemen met:

de ledenadministratie

Mevr. E.N. Pouw-Schipper

Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden

tel.: (035) 694 54 28

(niet op zaterdag, dan zijn wij op de molen!)

AANBEVOLEN LITERATUUR VOOR DE OPLEIDING

Molens

Ir. F. Stokhuyzen

Kopie op A4-formaat.

Prijs: f 25,- (incl. porto).

Te bestellen bij de ledenadministratie.

Opleiding Watermolenaar

Ing. J. den Besten

Te bestellen door overmaking van

f 50,- op girorekening 139754 t.n.v.

J. den Besten te Loenen aan de Vecht.

Zingende Stenen

D.J. Abelskamp

Prijs: f 45,- (incl. porto).

Rond Zingende Stenen

D.J. Abelskamp

Prijs: f 45,- (incl. porto).

Beide boeken zijn te bestellen door overmaking op girorekening 148232 van Rabobank Midden-Westland t.g.v. rekening 13.53.85.210 van G.W.M. Barendse, penningmeester van de Cursuscommissie, te Poeldijk.

Bestelt U beide boeken gelijktijdig, dan is de prijs f 80,- (incl. porto).

Veiligheid op Wind- en Watermolens

"De Hollandsche Molen"

Prijs: f 10,- (incl. porto).

Te bestellen bij de ledenadministratie.

De volgende Gildebrief verschijnt omstreeks:

15 december 1997